

HOMOJEN HOMMAA?

Kirkon homoseksuaalien työntekijöiden kokemuksia työelämästä

Tiilikka Ville ja Tähtinen Maiju
Opinnäytetyö, syksy 2011
Diak Etelä, Kauniainen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Tiilikka, Ville ja Tähtinen, Maiju. Homojen hommaa? Kirkon homoseksuaalien työntekijöiden kokemuksia työelämästä. Diak Etelä, Kauniainen, syksy 2011. 74 s., 1 liite.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyöntekijän virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia homoseksuaaleiksi itsensä määrittelevien kirkon työntekijöiden kokemuksia työelämässä, työyhteisössä sekä asiakkaiden kanssa. Halusimme selvittää, millaista on kirkon homoseksuaalin työntekijän arki, miten heihin on suhtauduttu ja miten he kokevat paikkansa työyhteisössä sekä kuinka avoimia he voivat olla homoseksuaalisuutensa suhteen työyhteisössä sekä asiakkaiden kanssa. Lisäksi halusimme kuulla, miten he kokevat oman homoseksuaalisuutensa vaikuttavan työidentiteettiinsä sekä uskoonsa.

Opinnäytetyö tehtiin laadullisena tutkimuksena. Varsinainen tutkimusaineisto saatiin haastattelemalla viittä itsensä homoseksuaaliksi määrittelevää kirkon työntekijää teemahaastattelumenetelmällä. Haastateltavat olivat 35–45-vuotiaita hengellisen työn tekijöitä eri puolilta Suomea.

Opinnäytetyöprosessi alkoi alkusyksyllä 2010, jolloin aloimme pohtia tutkimusta, etsiä haastateltavia Arcus-verkoston kautta, sekä kerätä tietopohjaa. Haastattelut tehtiin tammikuun ja elokuun välisenä aikana vuonna 2011 ja haastattelumateriaali analysoitiin syksyllä vuonna 2011. Opinnäytetyön tietopohjaosuudessa käsitellään homoseksuaalisuuden suhdetta yhteiskuntaan ja Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon esitellen eri näkökulmia ja avaten termejä.

Haastatellut kirkon työntekijät olivat avoimia homoseksuaalisuudestaan työyhteisössä vähintään muutamalle työtoverille. Tutkimustulokset vaihtelivat haastateltujen kesken paljon. Haastatellut olivat saaneet työtovereiltaan pääasiassa hyvää palautetta ja esimiehiltään tukea. Kuitenkin joillakin haastatelluilla oli myös ikäviä kokemuksia työtovereidensa ja esimiestensä suhtautumisesta. Useimmat haastatellut kokivat tilanteensa työyhteisössä niin hyväksi, etteivät he osanneet kertoa, missä olisi kehittämisen varaa. Haastatellut kuitenkin toivoivat, ettei heidän homoseksuaalisuudessaan olisi mitään huomionarvoisempaa tai ihmeellisempää kuin muidenkaan seksuaalisessa suuntautumisessa. Hankalimmaksi homoseksuaalisuuden avoimuus koettiin asiakaskunnan, eli seurakuntalaisten keskuudessa. Haastatellut kokivat homoseksuaalisuutensa vaikuttaneen omaan työidentiteettiinsä ja uskoonsa, mutta eivät kokeneet niiden välillä olevan ristiriitaa.

Asiasanat: homoseksuaalisuus, evankelis-luterilainen kirkko, työelämä, työyhteisöt, kvalitatiivinen tutkimus

ABSTRACT

Tiilikka, Ville and Tähtinen, Maiju

Homosexual workers of the Evangelical Lutheran Church of Finland: work life experiences.

74p., 1 appendix. Language: Finnish. Kauniainen, Autumn 2011.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The objective of this study was to discover how church employees identifying themselves as homosexuals experienced their status in their work environment. We wanted to find out how the work community responded to homosexual employees and their identity in a heteronormative environment. Additionally, what kind of attitudes and feedback employees faced, their openness with their true identity and to what extent they could reveal it.

This research was done by using a qualitative method containing thematic interviews. The interviewees were 5 employees (three men, two women) with different occupations (priests, youth workers and church musicians) from different locations in Finland.

Results showed that experiences of the interviewed homosexual employees contained some similarities. For example, none of the interviewees felt their sexual orientation to be in contradiction to their personal faith. Also, all the interviewees found it important to have a reliable co-worker with whom they could discuss their everyday life. Nevertheless, the experienced difficulties varied depending on numerous reasons. However, a common concern was the parish members' attitudes towards their sexual identity.

All the interviewees found their work situation tolerable, however, not ideal. Although the relationship of the church and homosexuality has developed in a short period of time, there is still room for more development.

Keywords: homosexuality, work community, work environment, Evangelical Lutheran Church, heteronormativity.

SISÄLTÖ

1	PALJON PUHETTA HOMOSEKSUAALISUUDESTA	6
2	SEKSUAALISEN SUUNTAUTUMISEN MONINAISUUS.....	8
2.1	Seksuaalinen suuntautuminen	8
2.2	Ulostuleminen	11
2.3	Heteronormatiivisuus.....	12
3	HOMOSEKSUAALISUUDEN ASEMA YHTEISKUNNASSA	15
3.1	Homoseksuaalisuuden aseman muutos lainsäädännössä.....	15
3.2	Seta ja Heseta.....	16
3.3	Keskustelua suvaitsevaisuudesta.....	17
4	SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAINEN KIRKKO JA HOMOSEKSUAALISUUS	20
4.1	Aiheen ajankohtaisuus	20
4.2	Homoseksuaalisuus kirkossa ennen ja nyt.....	21
4.3	Seurakunta työyhteisönä.....	24
4.4	Näkemyksiä ”eheytymisestä”	25
5	HOMOSEKSUAALISUUS JA RAAMATTU.....	27
5.1	Erilaisia raamatuntulkintatapoja	27
5.2	Homoseksuaalisuus Vanhassa Testamentissa	29
5.3	Homoseksuaalisuus Uudessa Testamentissa.....	31
6	TUTKIMUSMENETELMÄT JA – PROSESSIN ETENEMINEN	34
6.1	Tutkimusmenetelmät	34
6.2	Tutkimusaineiston kerääminen.....	36
7	TULOKSET	40
7.1	Asuinpaikan vaikutus avoimuuteen ja hyvinvointiin.....	40
7.2	Avoimuus homoseksuaalisuudesta työtovereille	43
7.2.1	Kaapista ulostulo työtovereille	43
7.2.2	Kokemuksia syrjinnästä ja kiusaamisesta.....	45
7.2.3	Yksityiselämästä puhuminen ei kaikille vapautunutta	46
7.2.4	Kaapista ulostulolla pääasiassa hyviä vaikutuksia.....	50
7.3	Avoimuus homoseksuaalisuudesta esimiehille	51
7.4	Avoimuus homoseksuaalisuudesta seurakuntalaisille.....	54

7.4.1	Avoimuuden hankaluus seurakuntalaisten suhteen.....	54
7.4.2	Seurakuntalaisten palaute	56
7.5	Homoseksuaalisuuden vaikutus haastateltujen työidentiteettiin	57
7.6	Homoseksuaalisuuden ja uskon suhde	59
7.6.1	Taustan vaikutus homoseksuaalisuuden ja uskon suhteeseen ...	60
7.6.2	Haastateltujen nykykäsitys uskosta ja Raamatusta	61
7.7	Haastateltujen toiveissa muiden luonteva suhtautuminen.....	63
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	65
9	LÄHTEET	68
	LIITE 1: HAASTATTELURUNKO	74

1 PALJON PUHETTA HOMOSEKSUAALISUUDESTA

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suhde homoseksuaalisuuteen on ollut viime vuosina paljon näkyvillä mediassa. Samaa sukupuolta olevien pariensuhteiden kirkollisesta siunaamisesta on puhuttu kirkossa samalla kun sukupuolineutraalista eli yleisestä avioliittolaista on keskusteltu eduskunnassa. Kevään 2010 arkkipiispanvaaleissa ehdokkaiden suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin herätti keskustelua ja räikeää vastakkainasettelua. YLE TV2:lla nähty Ajankohtaisen Kakoksen Homoilta aiheutti kirkosta eroamisallan syksyllä 2010 ja kristillisen nuorisomedia Nuotan Älä alistu! -kampanja sai aikaan toisen eroallan keväällä 2011. Keväällä 2011 myös julkaistiin piispainkokouksen ohje, miten rukoilla parisuhteensa rekisteröineiden kanssa ja heidän puolestaan. Kirkon kanta homoseksuaalisuuteen herättää monenlaisia tunteita.

Laillista estettä evankelis-luterilaisen kirkon työntekijän homoseksuaalisuudelle ei ole, mutta mietimme, millaista arki homoseksuaalina kirkon työntekijänä on. Pystyykö kirkon työntekijä olemaan täysin avoimesti ”ulkona kaapista” vai rajoit-taako hän sanojaan ja yksityiselämästään puhumista työpaikallaan? Näihin kysymyksiin lähdimme etsimään vastausta.

Tämä tutkimus on toteutettu tutustumalla homoseksuaalisuutta koskevaan kirjallisuuteen ja keskusteluun, kirkon ja homoseksuaalisuuden suhteeseen sekä homoseksuaalisuutta koskevaan lainsäädäntöön. Tämän jälkeen haastateltiin viittä itsensä homoseksuaaliksi määrittelevää Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijää. Nämä haastattelut antoivat meille tutkimuksemme varsinaisen materiaalin. Halusimme selvittää, millaista palautetta ja asenteita homoseksuaaleiksi itsensä identifioivat kirkon työntekijät ovat saaneet seksuaalisesta suuntautumisestaan työelämässä. Selvitämme myös, miten työyhteisö suhtautuu seksuaaliseen suuntautumiseen, joka ei ole heteroseksuaalisuus. Selvitämme siis sellaisten homoseksuaalien kokemuksia, jotka ovat hyväksyneet homoseksuaalisen suuntautumisensa. Työelämäyhteys opinnäytetyössämme on Helsingin seudun SETA ry, joka on pääkaupunkiseudun seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten etujärjestö.

Tähän tutkimukseen olemme lähteneet tiedostaen oman asenteemme, joka on myönteinen seksuaalivähemmistöön kuuluvien oikeuksia kohtaan. Tulevina sionomeina ja kirkon nuorisotyönohjaajina joudumme väistämättä tekemisiin kaikenlaisten ihmisten, myös seksuaalivähemmistöön kuuluvien kanssa. Jokaisen on hyvä miettiä omaa suhtautumistaan seksuaalivähemmistöön kuuluvia kohtaan kohtaapa heitä asiakkaissa tai työtovereissa.

2 SEKSUAALISEN SUUNTAUTUMISEN MONINAISUUS

2.1 Seksuaalinen suuntautuminen

Seksuaalista suuntautumista ja sen jaottelua on vaikea määrittellä yksiselitteisesti, sillä tieto aiheesta on edelleen vajavaista. Yleisesti hyväksytyyn näkemyksen mukaan seksuaalinen suuntautuminen kuitenkin tarkoittaa paitsi seksuaalisen, myös romanttisen ja emotionaalisen kiinnostuksen ja tunne-elämän suuntautumista tiettyä sukupuolta oleviin ihmisiin. (Jämsä 2008, 30; Lehtonen 1997, 22; Nissinen 2011, 14–15.)

Seksuaalinen suuntautuminen löytyy jokaiselta ja siten jokainen sijoittuu osaksi seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta (Lehtonen 2006, 12). Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuudella tarkoitetaan sitä, että ihmiset ovat seksuaalisesti suuntautuneita monin tavoin. Ihminen voi olla kiinnostunut muodostamaan pari- tai seksisuhteen miehen, naisen, joko miehen tai naisen kanssa tai ei kummankaan kanssa. (Lehtonen 2006, 12.)

Heteroseksuaalisuus tarkoittaa seksuaalisen, romanttisen ja emotionaalisen kiinnostuksen kohdistumista vastakkaisen sukupuolen edustajiin. *Homoseksuaalisuus* tarkoittaa kiinnostuksen kohdistumista samaa sukupuolta oleviin henkilöihin ja *biseksuaalisuus* puolestaan kykyä tuntea kiinnostusta ihmisiin sukupuolesta riippumatta. (Jämsä 2008, 31; Lehtonen 1997, 22.) Tätä yksinkertaista jakoa mutkistavat kuitenkin näkemykset, joiden mukaan jako ei ole pysyvä ja itsestään selvä, sillä seksuaalisen ja emotionaalisen kiinnostuksen kohde voi muuttua elämänvaiheiden mukana. Lisäksi lapsena, nuorena, aikuisena ja vanhuksena seksuaalisuus merkitsee ja sisältää erilaisia asioita. (Jämsä 2008, 30–31; Lehto & Kovero 2010, 17; Nissinen 2011, 16.)

Seksuaaliseen suuntautumiseen kietoutuvat myös muut lähtökohdat: sosioekonomiset, uskonnolliset, kulttuuriset ja terveyteen liittyvät tekijät ovat rakentamassa ihmisen tapaa nähdä mahdollisuutensa ja itsensä seksuaalisena ja su-

kupuolisena olentona. (Lehtonen 2007, 21; Mustola 2006, 273.) Muun muassa asuinpaikka ja uskonnollisuus voivat vaikuttaa hyvinkin paljon siihen, millaiseksi seksuaalinen identiteetti muodostuu, millaiseksi se on ylipäättään mahdollista muodostaa ja kuinka avoin seksuaalisen suuntautumisen kanssa uskaltaa olla. Vammaisuuden ajatellaan usein jollakin tapaa vähentävän ihmisen seksuaalisuutta ja maahanmuuttajataustaisen harvoin ajatellaan kuuluvan seksuaalivähemmistöön. Kenties vähemmistö vähemmistössä on vaikea ajatus?

Seksuaalisesta suuntautumisesta puhuttaessa on tärkeää erottaa toisistaan *seksuaalinen orientaatio* ja *seksuaalinen identiteetti*. Seksuaalinen orientaatio on seksuaalisen halun kohde. Yleisesti ajatellaan, että orientaatio on biologisesti määrittynyt eikä sen uudelleen rakentaminen ole mahdollista. Seksuaalinen identiteetti on konstruktio, joka muotoutuu yksilön oman elämänhistorian tapahtumista ja elinympäristön vaikutuksista. Yksilö hahmottaa oman toteutuvan seksuaalisuutensa seksuaalisen identiteettinsä kautta. (Lehto & Kovero 2010, 18.) Seksuaalinen identiteetti on yksilön oma käsitys omasta seksuaalisuudestaan. Seksuaalisella identiteetillä ihminen määrittelee omaa seksuaalisuuttaan, eikä se siis välttämättä vastaa seksuaalista orientaatiota.

Seksuaalinen identiteetti voi olla esimerkiksi heteroseksuaalinen, mutta se voi olla mutkikkaampikin, esimerkiksi heteromies, jolla on rakkaus- tai seksisuhteita miesten kanssa. Samoin ihminen voi identifioitua homo- tai biseksuaaliksi vaikkei hänellä olisikaan romanttisia tunteita tai seksuaalisia kokemuksia samaa sukupuolta olevan kanssa. Kaikki eivät myöskään halua määritellä seksuaalista identiteettiään. (Lehto & Kovero 2010, 18; Lehtonen 1997, 23; Lehtonen 2007, 18; Nissinen 2011, 16.) Jokaisella on yksilöllinen oikeus itse määritellä, mikä merkitys seksuaalisella suuntautumisella on omassa elämässä ja minäkuvassa (Lehtonen 1997, 22). On ihmisiä, jotka eivät identifioitu mihinkään valmiiksi määriteltyyn seksuaalisen suuntautumisen lokeroon, vaan haluavat itse määritellä oman seksuaalisen suuntautumisen. Seksuaalinen identiteetti on mahdollista määritellä hyvinkin ainutlaatuiseksi.

Seksuaalisella orientaatiolla ja seksuaalisella identiteetillä on yhteys. Jos yksilön orientaatio kohdistuu esimerkiksi samaan sukupuoleen, saattaa tämä muodostaa homoseksuaalisen identiteetin. Homoseksuaalinen orientaatio ei kuitenkaan automaattisesti johda homoseksuaaliseen identiteettiin. Monet homoseksuaaliset ihmiset solmivat edelleen avioliittoja vastakkaisen sukupuolen edustajan kanssa ja pyrkivät rakentamaan heteroseksuaalista identiteettiä. (Lehto & Kovero 2010, 19.)

Suomessa heteroseksuaalisuus on nähty tavalliseksi ja norminmukaiseksi ja toisenlainen tapa ilmaista seksuaalisuutta taas erilaiseksi. Siksi käyttöön on muokkautunut käsitteitä, joilla kuvataan heteroseksuaalisuuden ulkopuolelle jääviä seksuaalisia suuntautumisia eli ”seksuaalivähemmistöjä”. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien ihmisten lukumäärää on vaikeaa arvioida identiteetin määrittelyn vaikeuden, elämän aikana tapahtuvien vaihteluiden ja tilastoinnin vuoksi. Arviolta kuitenkin 5-15 prosenttia väestöstä on homo- tai biseksuaaleja. (Lehtonen 2006, 12,14.)

Homoseksuaalisuutta on aina ilmennyt jossakin muodossa kaikissa tunnetuissa kulttuureissa (Lehto & Kovero 2010, 24–25; Mustola 2006, 273; Aldrich 2006, 7 – 8) ja sitä onkin tutkittu monin tavoin. Erityisesti homoseksuaalisuuden syitä on haluttu selvittää, sillä sitä pidetään monissa maissa yhä häiriönä tai rikoksena. Vaikka erilaisille lääketieteellisille tai psykologisille teorioille ei ole löytynyt pitäviä perusteluja, vaikuttavat vanhentuneet teoriat yhä ihmisten käsityksiin (Juvonen 1997, 11–12). Toisaalta on kysytty, miksei heteroseksuaalisuuden syitä haluta tutkia yhtä intensiivisesti, sillä homoseksuaalisuus sosiaalisena ilmiönä ei kuulu lääketieteeseen eikä homoseksuaalisuuteen itsessään liity sosiaalisia tai psyykkisiä ongelmia. (Palo & Palo 1999, 74.) Useimmille homoseksuaaleille homoseksuaalisuus on luonnollinen, iloa ja onnellisuutta tuottava asia siinä missä heteroseksuaalisuus on heteroseksuaaleille. Voisikin siis pohtia, miksi homoseksuaalisuudelle pitäisi etsiä syitä.

2.2 Ulostuleminen

Homoseksuaaliseen identiteettiin liittyy läheisesti termi ulostuleminen (engl. coming out of the closet), jolla on eri merkityksiä eri alojen kirjallisuudessa. Psykologisista lähtökohdista käsin sillä tarkoitetaan yksilön näkökulmaa: homo- tai biseksuaalisen identiteetin muodostamista ja ulostuloa itselle. Sosiologian näkökulmasta ulostulemistä tarkastellaan sosiaalisena prosessina, jossa muille, nimenomaan heteroseksuaalisille ihmisille, kerrotaan omasta identiteetistä. Ennen termi on tarkoittanut enemmän hetkellistä tapahtumaa, jossa henkilö myöntää itselleen olevansa homo- tai biseksuaali, mutta nykyisin ulostulo ymmärretään monivaiheiseksi prosessiksi, johon kuuluu esimerkiksi oman homo- tai biseksuaalisuuden kertominen ympäristölle. (Lehto & Kovero 2010, 21; Mustola & Vanhala 2004, 37.)

Ulostulon vastakohtana nähdään usein *kaapissa eläminen*. Sillä tarkoitetaan, että seksuaalivähemmistöön kuuluva tiedostaa jollakin tasolla oman seksuaalisen suuntautumisensa, mutta ei ole hyväksynyt itselleen homo- tai biseksuaalista identiteettiä ja näkee vaivaa salatakseen orientaationsa muilta ihmisiltä. Usein kaapissa elämiseen liittyy ahdistusta ja pelkoa paljastumisesta. (Lehto & Kovero 2010, 22.)

Avoimuus seksuaalisesta identiteetistä on moniulotteinen asia. On tavallista, että seksuaalivähemmistöön kuuluvan ympäristössä osa ihmisistä tietää tämän suuntautumisesta, ja osa ei. Homo- ja biseksuaalien kategorisoiminen täysin avoimiin ja täysin kaapissa oleviin ei ole mielekästä eikä useinkaan totuudenmukaista. Seksuaalivähemmistöön kuuluva ihminen joutuu aina uusiin ihmisiin tutustuessaan tietoisesti tai tiedostamattaan päättämään, kertooko seksuaalisesta suuntautumisestaan vai salaa asian. Avoimuus muille ihmisille seksuaalisen suuntautumisen suhteen onkin jatkuva prosessi eikä kerran tehty päätös olla joko avoin tai kaapissa. (Mustola & Vanhala 2004, 37.) Seksuaalivähemmistöyhteisöissä vallitsee usein normi, että seksuaalisesta suuntautumisesta kertominen on hyvä ja kaapissa oleminen huono asia (Mustola & Vanhala 2004,

38), mikä on varsin luonnollista. Miksi ihmisen identiteetin keskeisen osan piilotelemista pidettäisiinkään hyvänä asiana?

2.3 Heteronormatiivisuus

Yhteiskunnassamme kaikkia ihmisiä pidetään lähtökohtaisesti heteromiehinä tai -naisina, jollei muuta ilmene. Tämä heijastaa yhteiskuntamme heteronormatiivisuutta eli heteroseksuaalista normia. (Hekma 2006, 347; Jämsä 2008, 32; Lehto & Kovero 2010, 23.) Heteronormatiivisessa yhteiskunnassa heteroseksuaalisuutta pidetään normaalina ja muita seksuaalisuuden suuntautumisen muotoja parempana (Hekma 2006, 350, Lehtonen 2006, 13–14). Heteronormatiivisuus vaikuttaa instituutioihin, ihmissuhteisiin, ja kaikkien ihmisten, myös heteroseksuaalien, mahdollisuuksiin toteuttaa omaa identiteettiään erilaisissa tiloissa ja paikoissa (Heikkinen 2002, 41; Lehto & Kovero 2010, 23; Lehtonen 2006, 13–14). Heteronormatiivisuus rajoittaa ihmisiä sillä, mikä koetaan yleisesti hyväksyttynä ja norminmukaisena. Miesten ja naisten oletetaan pukeutuvan ja käyttäytyvän tietyllä tavalla, pitävän tietystä musiikista sekä harrastavan omalle sukupuolelleen tyypillisiä asioita, mikä ilmentää heteronormatiivisuutta.

Heteroseksuaalisuus esitetään edelleen ainoana luonnollisena vaihtoehtona yhteiskuntamme rakenteissa ja kulttuurissa, (Hekma 2006, 350; Juvonen 1997,15) vaikka nykyisin seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta otetaankin enemmän huomioon ja seksuaalivähemmistöt ovat esillä yhä useammin eri yhteyksissä yhteiskunnassa. Homo- ja biseksuaalisuus jäävät kuitenkin useimmiten joko näkymättömiksi (Hekma 2006, 350; Juvonen 1997,15) tai niitä käsitellään normista poikkeavina tai räikeän stereotyyppisinä.

Heteronormatiivisen yhteiskuntamme rakenteiden ja käytäntöjen takia seksuaalivähemmistöön kuuluvat joutuvat epätasa-arvoiseen asemaan eri tavoin ja ovat suuressa riskissä joutua syrjityiksi (Hekma 2006, 347; Jämsä 2008, 32; Lehto & Kovero 2010, 23; Lehtonen 2007, 19). Monissa tilanteissa homo- ja biseksuaalit joutuvat hankaliin tilanteisiin kohdatessaan hetero-olettamusta. Sukujuhliissa

nuorelta mieheltä kysellään, miksei tällä ole tyttöystävää, mikä ajaa miehen kiusalliseen tilanteeseen: tullako ulos kaapista vai jatkaako kullisien ylläpitämistä. Ilmoittamalla siviilisäädyn rekisteröidyn parisuhteen joutuu työnhakija kertomaan seksuaalisesta suuntautumisestaan ja samalla pelkäämään syrjintää tilanteessa, jossa seksuaalisella suuntautumisella ei pitäisi olla väliä.

Heteronormatiivinen ajattelutapa näkyy jopa samaa sukupuolta olevien parisuhteisiin liitetyissä oletuksissa. Määriteltäessä samaa sukupuolta olevien parisuhteita ulkoa päin suhteen toisen osapuolen usein kuvitellaan olevan automaattisesti feminiininen ja toisen maskuliininen: "mies" ja "nainen". Tällaiset oletukset kuitenkin heijastelevat vain yhteiskuntamme heteronormatiivisuutta, eivät kuvaa samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteiden todellisuutta tai ota huomioon heidän omia kokemuksiaan ja itsemäärittelyään. (Katja Rajaniemi, henkilökohtainen tiedonanto 20.4.2011.)

Heteronormatiivisuus on osa suomalaista yhteiskuntaa ja onkin vaikeaa arvioida, mihin kaikkeen se todellisuudessa vaikuttaa. Yhteiskuntaa, jossa heteronormatiivisuutta ei olisi, voi olla vaikea kuvitella. Olisiko se muutakin kuin vain tasa-arvoisempi ja moninaisuutta arvostava yhteiskunta? On erilaisia näkemyksiä siitä, miten pitkälle heteronormatiivisuutta pitäisi murtaa, jos ollenkaan. Yksi maininta moninaisuudesta yläasteen terveystiedon tunnilla tuskin kuitenkaan on tarpeeksi, jotta se saisi kaikille hyväksytyin ja tasa-arvoisen olon.

Heteronormatiivisuus on näkymätön asia, johon ei kiinnitetä huomiota, kunnes joku poikkeaa normista. Heteronormatiivisuuteen on hyvä kiinnittää huomiota, eikä sen murtamiseen ja huomioimiseen vaadita kuin sanavalintojen miettimistä. Esimerkiksi koulussa opettajalla on tärkeä rooli heteronormatiivisuuden murtamisessa antaakseen tilaa nuoren identiteettiin liittyville pohdinnoille. Puhuttaessa rakkaudesta ja seurustelusta, on hyvä välttää puhumasta "vastakkaisen sukupuolen edustajasta", sillä se jättää samasta sukupuolesta kiinnostuneen oppilaan ulkopuoliseksi. Pienelläkin viittaamisella moninaisuuteen voi olla suuri merkitys jollekin ihmiselle. Moninaisuuden huomioiminen ja heteronormatiivi-

suuden ehkäiseminen vahvistaa kaikkien ihmisten hyvinvointia (Lehtonen 2007, 19).

Moninaisuuden olemassaolon tunnustaminen ei kuitenkaan kuulu ainoastaan lasten ja nuorten pariin. Koska huomattavan suuri osa aikuisista salaa seksuaalisen suuntautumisensa työpaikallaan, (Mustola & Vanhala 2004, 39–41) on heteronormatiivisuus haittana monelle työyhteisön jäsenelle. Työyhteisöistä löytyy siis kaapissa olevia työntekijöitä, ja heidän huomioimisensa on myös tärkeää sanoin ja teoin.

3 HOMOSEKSUAALISUUDEN ASEMA YHTEISKUNNASSA

3.1 Homoseksuaalisuuden aseman muutos lainsäädännössä

Homoseksuaalisuuden asema on myös Suomessa muuttunut viimeisten vuosikymmenien aikana nopeasti. 1900-luvun alun Suomessa homoseksuaalisuus oli rikos ja sairaus ja sitä yritettiin hoitaa ihmisistä pois monin epäinhimillisin tavoin, esimerkiksi leikkauksin ja hormonihoidoin ja myöhemmillä vuosikymmenillä lääkehoidon, psykiatrian ja sähköshokkien avulla (Juvonen 1997,13). Vuonna 1971 homoseksuaalisuus poistettiin rikosluokituksesta, ja vuonna 1981 homoseksuaaliset teot poistuivat sairausluokituksesta (Juvonen 2002, 40, 50).

Vuonna 2001 eduskunnan hyväksymä laki rekisteröidystä parisuhteesta antaa samaa sukupuolta oleville pareille mahdollisuuden rekisteröidä parisuhteensa ja saada lähes samat oikeudet kuin avioliitossa. Rekisteröidyssä parisuhteessa ei kuitenkaan ole oikeutta ulkoiseen adoptioon eivätkä suhteen osapuolet voi ottaa yhteistä sukunimeä automaattisesti eivätkä maksutta. Vuonna 2009 rekisteröidyssä parisuhteessa tuli mahdolliseksi perheen sisäinen adoptio eli parisuhteen osapuolen on mahdollista adoptoida parisuhteen toisen osapuolen lapsi. (Laki rekisteröidystä parisuhteesta 2001)

Seksuaalivähemmistöjen oikeudet ovat olleet viime vuosina näkyvästi esillä. Lainsäädännössä tapahtuneiden, kaikkien kansalaisten välistä tasa-arvoa edistävien muutosten lisäksi myös laaja huomio mediassa on lisännyt seksuaalivähemmistöön kuuluvien oikeuksien huomioimista sekä parantanut heidän asemaansa yhteiskunnassa. (Lehtonen 2007, 22–23.) Homoseksuaalisuuden tabu luonteen häviäminen on mahdollistanut asian käsittelemisen ja ihmisillä on nykyään enemmän tietoa ja mielipiteitä asiasta kuin ennen.

Suomen perustuslain (1999) mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Homoseksuaalin laittaminen eriarvoiseen asemaan seksuaalisen suuntautumisen perusteella onkin kiellettyä Suomen lainsäädännössä useassa eri

laissa. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä on Suomessa kielletty (Rikoslaki 2009; Yhdenvertaisuuslaki 2004). Syrjinnällä tarkoitetaan mm. henkilön huonompaa kohtelua vertailukelpoisessa tilanteessa, henkilön tai ihmisryhmän tarkoituksellista loukkaamista sekä käskyä syrjiä. (Yhdenvertaisuuslaki 2004.) Työelämässä seksuaalisen suuntautumisen vuoksi ei voi ilman hyväksyttävää perustetta asettaa työntekijöitä keskenään eri asemaan (Työsopimuslaki 2001). Esimerkiksi palkkaamatta jättäminen, työsuhteen purkaminen ja määräaikaisen työsuhteen uusimatta jättäminen henkilön homoseksuaalisuuden vuoksi on syrjintää ja siten rikos (Hiltunen 2002, 20). Jos työntekijään kohdistuu työssä häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajalla on velvollisuus ryhtyä toimiin tilanteen korjaamiseksi (Työturvallisuuslaki 2002).

3.2 Seta ja Heseta

Seta eli Seksuaalinen tasavertaisuus ry on merkittävin yksittäinen taho, joka edistää ja puolustaa seksuaalivähemmistöjen oikeuksia Suomessa. Seta vastustaa aktiivisesti syrjintää yhteistyössä eri viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa ja korostaa jokaisen ihmisen oikeutta oman perhekäsityksen mukaiseen perheeseen (Seta 2010).

Seta on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton ihmisoikeusjärjestö ja sosiaalialan järjestö, joka edistää sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen ihmisoikeuksia, yhdenvertaisuutta ja hyvinvointia. Seta on perustettu vuonna 1974 ja se toimii kattojärjestönä 19 jäsenjärjestölle, joiden toimintaa Seta kehittää. Setan toimintamuotoihin kuuluvat ihmisoikeustyö, sosiaalityö, nuorisotyö ja koulutus-toiminta. Setan toimintaa rahoittaa oman varainkeruutoiminnan lisäksi Raha-automaattiyhdistys, opetusministeriö sekä kunnat. (Seta 2010.)

Seta kuuluu ILGA (International Lesbian and Gay Association) - World – järjestöön ja sen Euroopan osastoon ILGA-Europeen, jotka kokoavat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asiaa ajavia järjestöjä. Seta toimii ILGA-Euroopan kanssa EU:n ja sen jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen ja käytäntöjen kehittämi-

sessä sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen syrjäytymisen vastustamisessa. Seta vaikuttaa ulkoasiainministeriön ihmisoikeuksia ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä koskevassa toiminnassa. Seta pyrkii vaikuttamaan kansainväliseen ihmisoikeustilanteeseen sekä seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun huomioimisen edistämiseksi Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä Etj:ssä. (Seta 2010.)

Seta järjestää seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen ja perhemuotojen moninaisuudesta monipuolista koulutusta kaikenlaisiin tilaisuuksiin ja kaikenlaisille ryhmille, sosiaali-, terveydenhuolto- ja kasvatustieteiden ammattilaisille ja opiskelijoille sekä kaikkiin oppilaitoksiin peruskoulusta korkeakouluihin. Koulutuksia on mahdollista tilata myös esimerkiksi rippikouluihin. (Seta 2010.) Koulutustoiminnan tavoitteena on, että toiminta kasvatustieteiden ja palvelujärjestelmässä muuttuisi vähitellen arvostavaksi ja tilaa antavaksi myös seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen ja perhemuotojen moninaisuuden kohdalla (Lehtonen 2006, 80).

HeSeta eli Helsingin seudun seksuaalinen tasavertaisuus ry on valtakunnallisen Setan suurin jäsenjärjestö, jonka tavoitteena on seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten yhteiskunnallisen aseman parantaminen. Vuonna 1990 perustetun kansalaisjärjestön toiminta keskittyy pääkaupunkiseudulle. HeSeta tarjoaa sosiaalityöntekijän palveluita, koulutustoimintaa sekä vertaistuellista ryhmätoimintaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville ihmisille ja heidän läheisilleen. Lisäksi HeSeta tekee yhteiskunnallista vaikuttamista sekä yhteistyötä eri viranomaisien kanssa. HeSetan näkyvin tapahtuma on vuosittain järjestettävä Helsinki Pride -viikko. (HeSeta 2010.) Tämä opinnäytetyö on tehty yhteistyössä HeSetan kanssa.

3.3 Keskustelua suvaitsevaisuudesta

Suvaitsevaisuus-sana on ollut viime aikoina runsaassa käytössä vähemmistöistä puhuttaessa. Yleisesti ajatellaan, että suvaitsevaisuus on tavoiteltavaa, mutta riittääkö pelkkä suvaitseminen? Suvaitsevaisuushan sisältää ajatuksen siitä, et-

tä toinen osapuoli suvaitsee, mutta ei hyväksy toista. Suvaitseva osapuoli on siis suvaitun yläpuolella. Yhdenvertaisuus tai moninaisuuden kunnioittaminen olisivatkin termeinä parempia moninaisuudesta puhuttaessa.

Osa homoseksuaalisuuteen kielteisesti suhtautuvista uskonnollisista liikkeistä on sitä mieltä, että Suomessa suvaitaan ainoastaan homoseksuaalisuuden puolesta puhuminen eikä soraääniä sallita. Homoseksuaalisuuteen kielteisesti suhtautuvat uskonnolliset liikkeet perustelevat kantaansa Raamatun tulkinnallaan. Nuotta-lehden mukaan ”moniäänisessä arvokeskustelussa seksuaalisuudesta” suvaittisiin myös nämä kannat. (Nuotta 2011a.)

Kun valtamedia käsittelee homoseksuaalisuutta, suhtaudutaan homoseksuaaleihin ja kaapista tuloon positiivisesti. Homoseksuaalisuuteen kielteisesti suhtautuva henkilö esitellään mediassa lähes poikkeuksetta negatiivisessa valossa. Uutisoinnin yksipuolisuus johtunee siitä, että tietotaso seksuaalisuudesta on karttunut; yleisesti psykologiassa ei olla enää sitä mieltä, että homoseksuaalisuudesta voisi tai pitäisi eheytyä. Onko tällainen ”homokriittisyyskriittinen” uutisointi kaikkien ihmisten tasa-arvoa ja sananvapautta edistävää? Pitäisikö homokriittisyyttäkin suvaita? Homokriittisyys ei edistä tasa-arvoa ja moninaisuuden kunnioittamista.

Henkilöt, joiden mielestä homoseksuaalisuus on luonnotonta ja syntiä, voivat joidenkin mielestä sanoa hyvin loukkaavia asioita, mutta pitäisikö heidänkin mielipiteenvapauttaan ja uskoaan kunnioittaa? Konservatiivisia kristillisiä arvoja tunnustava ihminen, joka sydämessään kokee ja uskoo toteuttavansa Jumalan tahtoa ja lähimmäisen rakkautta, voi nykypäivänä leimautua rasistiksi ja vihapuheen harjoittajaksi. Hän ei kuitenkaan itse koe olevansa rasistinen tai tuomitseva tai vihaavansa ketään. Tällainen henkilö ei tarkastele homoseksuaalisuutta yleisesti yhteiskunnassamme hyväksytystä näkökulmasta, vaan omasta uskostaan ja syntikäsitelmänsä käsistä. Uskonasioita ei ole mahdollista todistaa oikeiksi tai vääriksi ja kaikilla on uskonnonvapauden nojalla oikeus uskoa, mihin haluaa. Tätä pitäisi kunnioittaa. Kuitenkin, jos ihmiset perustelevat näkemyksiään homoseksuaalisuudesta virheellisillä käsityksillä, esimerkiksi perustelemalla

että homoseksuaalisuus olisi sairaus, pitäisi niihin voida puuttua. Syntikäsitys puolestaan on asia erikseen, sillä se perustuu jokaisen ihmisen omatuntoon ja omiin ajatuksiin, joiden taustalla vaikuttavat Raamattu ja kristillinen traditio. Onko meillä oikeus olla suvaitsematta ihmisiä, joiden syntikäsitystä emme hyväksy, mutta jota emme voi todistaa vääräksi? Miten voisimme ymmärtää toisiamme paremmin? Yhteisymmärryksen luominen ja säilyttäminen vaatii toisten mielipiteitä ja arvoja aidosti kunnioittavaa asennoitumista ja avointa eri osapuolien välistä dialogia, jossa ei suljeta kenenkään mielipiteitä ulkopuolelle. Lisäksi olisi hyvä sopia yhteisistä säännöistä, joilla keskustelua käydään, niin ettei omilla argumenteilla loukattaisi toisia.

Ihminen katsoo moraalikysymyksiä aina maailmankatsomuksestaan käsin (Heinimäki & Järveläinen 2005, 16). Jos ihmisen maailmankatsomus on kristillinen, suhteutuvat omat eettiset kysymykset kristilliseen uskoon ja oppiin. Jos jonkun mielestä homoseksuaalisuus tai homoseksuaaliset teot ovat syntiä, ovat ne hänen mielestään myös moraalisesti väärin. Toisaalta taas kristillistä oppia ajattelella voi saada myös toisenlaisen näkemyksen aiheeseen: esimerkiksi rakkauden kaksoiskäskyä ja kultaista sääntöä voidaan pitää homoseksuaalisuuden moraalista vääryyttä vastaan puhuvina argumentteina. Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan ole sitä mieltä, että homoseksuaalisuus olisi mitenkään eettinen kysymys. Voidaan esimerkiksi kysyä, miksi biologisesti määrittynyttä seksuaalista orientaatiota tai oikeutusta siihen pitäisi miettiä eettisesti. Eettisessä mielessä kysymyksessä homoseksuaalisuudesta on myös kyse yksilön ihmisoikeuksista ja -arvosta.

4 SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAINEN KIRKKO JA HOMOSEKSUAALISUUS

4.1 Aiheen ajankohtaisuus

Homoseksuaalisuus on herättänyt lähivuosina paljon keskustelua kirkon piirissä. Ihmiset ovat alkaneet epäillä jäsenyyttään kirkkoon, joka suhtautuu homoseksuaalisuuteen heidän mielestään joko liian konservatiivisesti tai liberaalisti. Esimerkiksi Ajankohtaisen Kakkosen lokakuussa 2010 esittämän Homoilta-keskusteluohjelman seurauksena kirkosta eroaminen lähes kaksinkertaistui aikaisempiin vuosiin verrattuna. (Kirkon tiedotuskeskus 2011.) Tässä Yleisradion ohjelmassa paikalle kutsutut eri alojen asiantuntijat sekä seksuaalivähemmistöjä edustavat julkisuuden henkilöt keskustelivat samaa sukupuolta olevien liitoista ja seksuaalivähemmistöön kuuluvien oikeuksista. Keskustelu oli värikkästä ja sai aikaan suurta jälkikohua. Varsinkin Kristillisdemokraattien kansanedustaja Päivi Räsänen vahvat mielipiteet saivat aikaan keskustelua mediassa ja kahvipöytäkeskusteluissa. (A2 Teema: Homoilta 2010.)

Homoillan jälkimainingeissa myös Älä alistu -kampanja on saanut ihmiset kyseenalaistamaan kirkon kantaa homoseksuaalisuuteen. Kampanjan teemana on, ettei kristityn tulisi alistua ajan henkeen vaan pysyä Raamatun opetuksessa. Kampanjan videossa nuori nainen kertoo miten ei tahtonut alistua biseksuaalisuuteensa, vaan kääntyi heteroksi uskon avulla. Kampanjan taustalla on Kristillinen nuortenlehti Nuotta, taustajoukkoinaan monen herätysliikkeen nuorisotyö. (Nuotta 2011b.) Suomen evankelis-luterilaisen kirkon arkkipiispa Kari Mäkinen arvosteli kampanjaa pian sen alkamisen jälkeen ja korosti, ettei kampanja ole luterilaisen kirkon järjestämä. Mäkinen torjui voimakkaasti homoseksuaalien ja heidän identiteettinsä vähättelyn ja painotti, että homoseksuaalit mahtuvat evankelis-luterilaiseen kirkkoon sellaisenaan, ilman tarvetta piilotteluun tai muutokseen. (Helsingin Sanomat 2011.)

Mediassa esiintyvä keskustelu on aiheuttanut seurakuntien työntekijöille uudenlaisen vastuun vastata seurakuntalaisten ja median kysymyksiin seuraten omanuntoansa, samalla edustaen kirkkoa. Herää kysymys, kuinka homoseksuaali kirkon työntekijä itse käsittelee aihetta yksittäisenä kristittynä, Raamatun tulkitsijana ja samalla kirkon työntekijän ammatillisella otteella.

Homoseksuaalisuus on vaikea aihe kirkolle. Mielenpitoet kirkon sisällä jakautuvat rajusti, mikä voi monien mielestä olla uhka kirkon ykseydelle. Vuonna 2008 julkaistu *Rakkauden lahja - Piispojen puheenvuoro perheestä, avioliitosta ja seksuaalisuudesta* sisältää oman lukunsa seksuaalisuuden monista kasvoista. Luvussa tahdotaan muistuttaa, ettei homoseksuaalisuudesta puhuttaessa puhuta vain ”ilmiöstä ja asiasta, vaan ihmisistä, joille oma seksuaalinen suuntautuminen on omakohtainen todellisuus. Heille kysymys on oman itseymmärryksen kannalta merkityksellinen.” (Piispojen puheenvuoro 2008, 58.) Kun homoseksuaalisuudesta puhutaan kirkon piirissä, aihe helposti ulkoistetaan koskemaan vain parisuhdelakia ja käytäntöjä. Samalla unohdetaan, että homoseksuaalit kristityt ovat yhtäläillä osa kirkkoa: ihmisiä, jotka tahtovat tuntea kristillistä yhteyttä.

4.2 Homoseksuaalisuus kirkossa ennen ja nyt

Keskustelua homoseksuaalisuudesta on käyty kirkossa jo vuosien ajan. Piispojen lausunnossa nimeltä *Ajankohtainen asia* vuodelta 1966 mielipide on selkeän kielteinen, eikä sitä arastella tuoda ilmi: ”Homoseksuaalisuuden vaarallisuudesta on oltava selvillä, sillä se leviää ja ulottaa turmiollista vaikutusta suojattomiin yksilöihin.” (Särs 2003, 33.) Täytyy kuitenkin muistaa, että yleinen ilmapiiri puheenvuoron kirjoittamisen aikaan on ollut erilainen, ja homous on ollut yhteiskunnassa sekä sairaus- että rikosluokituksessa.

1970-luvulla yleinen ilmapiiri alkoi vapautua. Vuonna 1975 piispainkokouksen toimeksiannosta tehdyssä tutkimuksessa Homoseksuaalisuus ja kirkko, homoseksuaalisuuteen todella paneuduttiin ja monia virheellisiä käsityksiä ja ennak-

koluuloja käsiteltiin uudelleen. Tässä Martti Lindqvistin ja Jouko Sihvon tutkimuksessa muun muassa korostettiin, ettei homoseksuaalisuus ole tartutettavissa, kuten piispojen puheenvuorossa annettiin ymmärtää. (Särs 2003, 34.)

Homoseksuaalisuuden poistaminen rikosluokituksesta vuonna 1971 ja sairausluokituksesta vuonna 1981 sai kirkon viimeistään pohtimaan uudelleen kantaansa. Vuonna 1984 ilmestynyt Piispankokouksen mietintö Kasvamaan yhdessä pohtii homoseksuaalisuutta Suomen luterilaisessa kirkossa, tulematta kuitenkaan lopulliseen päätökseen. Pohdinnassa aihetta käsitellään Raamatun ja kirkon tradition valossa, todeten niiden kielteisen kannan, mutta korostaen kuitenkin lähimmäisenrakkauden vaatimusta hyväksyä jokainen kirkon yhteyteen. (Kasvamaan yhdessä 1984.) Kyseistä pohdintaa onkin käytetty usein pohjana myöhemmissä homoseksuaalisuutta käsittelevissä mietinnöissä ja selvityksissä, vain pienin muutoksin. Vaikka vuosia on kulunut, on kirkko lähes samassa tilanteessa pohtiessaan kantaansa homoseksuaalisuuteen.

Vuonna 2002 voimaantullut uusi parisuhdelaki, joka sallii samaa sukupuolta olevien parien rekisteröimisen, sai kirkolliskokouksessa aikaan kaksi aloitetta. Ensimmäinen aloite 3/2002 esitti pyynnön säädöksestä joka kieltäisi rekisteröidyssä parisuhteessa elävää henkilöä toimimasta kirkon virassa tai työntekijänä. (Perustevaliokunta 2010). Mikäli aloite hyväksyttäisiin, tarkoittaisi se käytännössä että kirkon palveluksessa toimivat homoseksuaalit työntekijät joutuisivat valitsemaan rekisteröidyn parisuhteen ja työnsä välillä. Kielto olisi myös selkeä osoitus homoseksuaalien työntekijöiden sosiaalisesta asemasta kirkossa. Samankaltaista keskustelua on käyty aikanaan myös avoliitossa elävien kirkon työntekijöiden asemasta. Toinen aloite 4/2002 koski rekisteröidyn parisuhteen siunaamista ja vaihtoehtoisten siunaamiskaavojen valmistelua (Perustevaliokunta 2010, 1).

Perustevaliokunta teki aiheesta mietinnön 2/2003, jossa se ehdotti molempien aloitteiden raukeamaan jättämistä. Tämä siis tarkoittaisi, ettei aloitteita lähdetäisi käsittelemään eteenpäin. Perustevaliokunnan mietinnössä todettiin, ettei samaa sukupuolta olevien parisuhde vastaa kirkon opetusta, eikä parisuhteen

siunaamisen kaava siksi sovi kirkollisten toimitusten kirjaan. Mietinnössä todettiin virkakysymykseen, että kirkossa tulee olla tilaa myös seksuaalisille vähemmistöille eikä rekisteröityneessä parisuhteessa eläville tulisi olla estettä toimia kirkon piirissä. (Perustevaliokunta 2010, 1.)

Marraskuussa 2003 Kirkolliskokous hyväksyi perustevaliokunnan ehdotuksen, ja molemmat aloitteet jäivät raukeamaan. Piispainkokous asetti vuonna 2005 työryhmän, joka nimettiin *Parisuhdelakityöryhmäksi*, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus uuden parisuhdelain seurauksista kirkossa ja siihen liittyvistä teologisista ja juridisista näkökohdista. Mietintö julkaistiin vuonna 2009 nimellä *Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet*. (Parisuhdelakityöryhmä 2009.)

Tämän mietinnön pohjalta Kirkolliskokoukselle tehdyssä vuoden 2010 selvityksessään *Parisuhdelain seuraukset kirkossa*, Piispainkokous tuli johtopäätökseen, että toimivin ratkaisu olisi seurakunnan papin tai muun työntekijän rukouksellinen rekisteröityneen parisuhteen puolesta tai kanssa (Piispainkokous 2010, 76). Tällöin kyseessä ei olisi uusi kirkollinen toimitus. Ohje olisi pastoraalinen, eikä muuttaisi tai määrittäisi uudelleen kirkon uskoa ja oppia avioliitosta. Piispainkokous totesi myös, ettei kirkon työntekijän rekisteröity parisuhde olemassa olevan lain mukaan ole este kirkossa työskentelyyn. Kirkon työntekijän tulee kuitenkin *sitoutua julistus- ja kasvatustehtävissään kirkon avioliittoa ja seksuaalisuutta koskevaan opetukseen*. (Piispainkokous 2010, 78.)

Kirkolliskokous hyväksyi mietinnön marraskuussa 2010 äänin 78–30. Tämän päätöksen mukaan piispainkokouksen tehtäväksi tuli laatia pastoraalinen toimintaohje vapaamuotoisesta rukouksesta parisuhteeseen rekisteröityjen ihmisten puolesta. Samalla myös rekisteröidyssä parisuhteessa elävien seurakunnan viranhaltijoiden ja työntekijöiden asema kirkossa turvattiin, eikä erottamiselle voisi olla laillista perustetta. Riittääkö tämä kuitenkin antamaan tervetulleen, hyväksytyin ja tasa-arvoisuuden tunteen työntekijälle, jotta hän voisi olla täysin oma itsensä työyhteisössään?

Homoseksuaalien kirkon työntekijöiden asemaa ajaa verkosto nimeltä Arcus, ekumeeninen sateenkaariryhmä, joka kokoaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia kirkkojen työntekijöitä ja muuten kirkkojen toiminnassa mukana olevia. Arcukseen kuuluu evankelisluterilaisen kirkon jäsenien lisäksi ortodoksi-kirkon ja katolisen kirkon jäseniä ja sen piirissä on noin sata eri-ikäistä ja eri puolilla Suomea asuvaa henkilöä: kirkon työntekijöitä, kirkon virkaan opiskelevia, luottamushenkilöitä ja seurakunta-aktiiveja. Arcus on aloittanut toimintansa vuonna 1997. (Penttinen 2009, 74; Arcus Finland 2011.)

Arcuksen mukaan kirkot voivat arvioida uudelleen kantansa homoseksuaalisuuteen ilman muuttumattomasta uskosta luopumista. Arcuksen tavoitteita ovat kirkkojen piirissä toimivien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien tukeminen ja heidän asemansa parantaminen. Kirkossa on Arcuksen mukaan kantoja, jotka saavat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat tuntemaan, etteivät he ole tervetulleita seurakuntiin ja niiden työhön. Arcus tavoittelee tilannetta, jossa jokainen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluva seurakunnan työntekijä saisi olla avoimesti oma itsensä ja jossa samaa sukupuolta olevien parisuhteet siunattaisiin kirkoissa. (Arcus Finland 2010.)

Arcuksen kaikille jäsenille avoin toimintaryhmä kokoontuu kuukausittain Helsingissä ja maanlaajuinen jäsenverkosto on yhteydessä toimintaryhmään pääasiassa sähköpostitse. Arcus tekee pääasiassa yhteistyötä muun muassa seurakuntien, kristillisten järjestöjen ja kansainvälisten kristillisten homo- ja lesboryhmien kanssa. (Arcus 2010.)

4.3 Seurakunta työyhteisönä

Vuonna 2009 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon koko henkilöstön lukumäärä oli 21 598 henkilöä, josta vakinaisen henkilöstön määrä oli 14 048 ja määräaikaisen 7 550 henkilöä. Varsinaisessa seurakuntatyössä työskentelee kirkon työvoimasta noin puolet, tähän ryhmään kuuluvat papisto, lehtorit, kirkkomuusikot, diakonia-, nuoriso- ja lapsityöntekijät. Vuonna 2009 kirkon henkilöstöstä

naisia oli 71 prosenttia ja miehiä 29 prosenttia. Kirkon koko henkilöstön keski-ikä oli 43,9 vuotta ja yli 45-vuotiaita oli noin puolet henkilöstöstä. (Kirkkohallitus 2010, 24.)

Seurakunta on työyhteisönä erityislaatuinen. Lähtökohtaisesti voidaan olettaa suuren osan kirkon työvoimasta koostuvan jonkinasteisen kristillisen uskon omaavista henkilöistä. Tällainen samanlaisten arvojen yhdistämä työyhteisö voi olla tiivis, kristillistä yhteyttä tunteva yhteisö. Toisaalta näin tiivis työyhteisö voi myös altistua helposti monelle erimielisyydelle, mikä vaikuttaa työyhteisön sisäiseen kemiaan. Erilaisia työnäkyjä ja työtapoja on seurakunnissa siinä missä muissakin työyhteisöissä. Lisäksi erilaiset näkemykset uskosta ja kirkon opeista tuovat oman lisänsä työyhteisöön niin hyvässä kuin pahassa.

Vuoden 2009 kirkon alan työolobarometrin mukaan kirkon työntekijöistä lähes jokainen pitää työtään merkityksellisenä ja kokivat työsuhteensa pysyvämmäksi kuin keskimääräinen palkansaaja. Neljännes työntekijöistä koki työn ja yksityiselämän yhteensovittamisen hankalaksi ja työnsä henkisesti raskaaksi koki hieman yli puolet, mikä on koko maan yleistä tasoa. Ristiriitoja työntekijöiden kesken sekä työntekijöiden ja esimiesten välillä esiintyy hieman enemmän ja työpaikkakiusaamista tai henkistä väkivaltaa esiintyy selvästi enemmän kuin kaikilla aloilla keskimäärin. (Potila 2010, 3, 43–44, 54, 56.)

4.4 Näkemyksiä "eheytymisestä"

Kaikki homoseksuaalisen orientaation omaavat eivät halua luoda itselleen homoseksuaalista identiteettiä. He voivat haluta elää heteroseksuaalina, tai elää selibaatissa ilman homoseksuaalista rakkaus- tai seksisuhdetta. (Lehto & Kovero 2010, 19.) Vaikka yleisesti ajatellaan, ettei seksuaalista orientaatiota ole mahdollista muuttaa, on näkemyksiä, usein uskonnollisia, joiden mukaan homo- ja biseksuaalisuudesta voi muuttua tai "eheytyä" heteroseksuaaliksi. Näillä näkemyksillä ei kuitenkaan ole tieteellisesti todistettua faktapohjaa, vaan niitä perustellaan omantunnon kysymyksillä. Vain pieni osa homo- ja biseksuaalisesti

suuntautuneista etsii tukea yrittääkseen muuttua heteroseksuaaliseksi (Nissinen 2011, 23) ja suurimmalla osalla muutosta etsivistä on uskonnollinen vakaumus (Puonti 2004, 129). Muutosprosessin kannalla olevan ex-gay-liikkeen mukaan homoseksuaalisuuden yhteiskunnallinen hyväksyminen on johtanut siihen, että yhä harvempi homoseksuaali etsii seksuaalisuuden muutosta ja että muutosta haluavat eivät sitä saa homojen oikeuksia ajavan liikkeen painostuksen vuoksi (Puonti 2004, 129–130). Voidaan kuitenkin kysyä, mistä halu muutokseen johtuu: ympäristön vaikutuksesta, oman lähipiirin kielteisestä suhtautumisesta vai kenties omasta uskonnollisesta vakaumuksesta.

Niin sanottujen ”muutoshoitojen” turvallisuudesta tai vahingollisuudesta on olemassa kuitenkin erittäin vähän tieteellistä tutkimusta ja tuloksellisuudesta ei näyttöä ole lainkaan (Lumikallio 2011, 287). Onko eettistä tarjota ”hoitoa”, jonka tuloksista ei ole näyttöä? Amerikkalainen psykiatriayhdistys (American Psychiatric Association) kertoo, että muutosterapiaan liittyy suuria riskejä: masennusta, ahdistusta ja itsetuhoisuutta. Jos oman itsensä kanssa ahdistunut potilas joutuu kohtaamaan lisäksi terapeutin ennakkoluulot, voi terapiaprosessi johtaa vielä suurempaan itseinhoon. (Truth Wins Out & Lambda Legal 2008, 7.)

Syyskuussa 2011 paljastunut Nokia Missio – kirkkokunnan johtajan Markku Koiviston aviorikos miehen kanssa herätti keskustelua. Koiviston kerrottiin hakeutuvan ”eheytykseen” homoseksuaalisuudesta. Tapausta kommentoi seksuaali- ja pariterapeutti Lars-Eric Aro, jonka mukaan homoseksuaalisuus ei ole asia, jota voisi tai pitäisi ”hoitaa”. Aron mukaan on henkistä väkivaltaa väittää ihmiselle, että hänen seksuaalinen suuntautumisensa on muutettavissa toiseksi. Hänen mukaansa se voi myös aiheuttaa pitkäaikaisia traumoja. Aron mukaan on myös mahdollista, että ”yksilölle tulee kokemus, että hän voi jollain tapaa parantua esimerkiksi homoudestaan, jos hänet on manipuloitu uskomaan niin. Sellainen ei ole hyväksi ihmiselle.” (Aamulehti 2011.)

5 HOMOSEKSUAALISUUS JA RAAMATTU

5.1 Erilaisia raamatuntulkintatapoja

Tunnustuskirjoissa olevassa Yksimielisyyden ohjeessa sanotaan: ”Me uskomme, opetamme ja tunnustamme, että Vanhan ja Uuden testamentin profetaalliset ja apostoliset kirjoitukset ovat ainoa sääntö ja ohje, jonka mukaan kaikki opit ja opettajat on koeteltava ja arvioitava” (Tunnustuskirjat 2007, 427). Kristinusko ja sen oppi perustuu siis Raamatun sanaan. Kaikkien aiheiden osalta ei yksimielisyyteen ole ohjeesta huolimatta päästy. Jokainen Raamatun lukija lukee tekstejä oman kulttuurinsa ja arvojensa kautta. Raamatun lukeminen on siis aina tulkintaa. Opinnäytetyötämme varten olemme ottaneet vertailuun muutamia eri tulkintoja sekä homoseksuaalisuuden puolesta että vastaan.

Usein sorrutaan jaottelemaan raamatuntulkinnat ”liberaaleihin” ja ”konservatiivisiin” tulkintoihin, mikä ei kuitenkaan kerro juuri mitään. Homoseksuaalisuutta, kuten monia muitakin asioita, voidaan ajatella erilaisista raamatuntulkintalinjoista käsin. Tällaiset peruslinjat voivat liittyä Raamatun sitovuuteen: toisten mielestä koko Raamattu on sitova, kun taas jonkun mielestä ainoastaan Uusi Testamentti on sitova. Jonkun mielestä osa Raamatun ohjeista on sitovia, ja osa ei, ja toisen mielestä mikään Raamatun ohje, joka ei edistä rakkautta ja oikeudenmukaisuutta, ei ole sitova. (Yhteys-liike i.a.) Luterilaiseen tulkintatapaan taas kuuluu Kristus-keskeinen ajattelu: ne kohdat, jotka ”ajavat Kristusta”, ovat tulkinnallisesti tärkeimpiä (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.).

Eksegeettisessä tutkimuksessa Raamatun tekstejä tutkitaan historiallisesti ja pyritään selvittämään niiden syntyhistoriaa ja kontekstia, jossa ne on kirjoitettu, sekä ymmärtämään, mitä ne tarkoittivat alkuperäisissä yhteyksissään. Eksegeettisen analyysin pohjalta saadun tiedon perusteella voidaan tekstille tehdä hermeneuttisia päätelmiä, eli pohtia kuinka teksti soveltuu nykyiseen kontekstiin ja mikä on sen sanoma tämän päivän ihmisille. (Kuula 2007, 10.) Homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuvat Raamatun tulkintatavat usein pohjautuvatkin eksegeettisiin tekstien historialliskriittisen tutkimuksen pohjalta saatuun

tietoon. Toisaalta Raamatun eksegeettiseen tutkimukseen perehtyminen ei aina johda homomyönteisyyteen, vaan jokainen muodostaa teoriasta omat johtopäätöksensä.

Raamatun homoseksuaalisuutta käsittelevien kohtien eksegeettisestä tutkimuksesta saadun tiedon pohjalta voidaan esittää useita hermeneuttisia kysymyksiä. Vastaako Raamatun maailman käsitys homoseksuaalisesta käytöksestä meidän aikamme käsitystä homoseksuaalisuudesta? Tarjoavatko raamatunkohdat tarpeeksi näkökulmia homoseksuaalisuuteen, jotta niiden perusteella voi muodostaa tämän päivän kristillisen kannan asiaan? Voidaanko Raamatun homoseksuaalisuutta käsittelevät kohdat käsittää kulttuurisidonnaisiksi näkemyksiksi, jotka eivät enää sido nykyajan kristittyjä, kuten esimerkiksi suhtautuminen orjuuteen? (Kuula 2007, 25–29.)

Homoseksuaalisuuteen kielteisesti suhtautuvan tulkinnan takana voi olla perinteinen kanoninen Raamatun lukutapa. Kanonisessa lukutavassa Raamattu on pyhä kirja, jonka kokoelma eli kaanon on nykyisessä muodossaan täydellinen ja jonka kautta Jumala puhuu ihmisille. Raamatun eri kirjoja voidaan selittää toisilla kirjoilla, niin että ne muodostavat yhtenäisen kertomuksen Jumalan pelastussuunnitelmasta. (Veijola 2001, 14–15.) Tämän lukutavan pohjalta on mahdollista muodostaa kielteinen Raamatun tulkinta homoseksuaalisuuteen. Homoseksuaalisuutta käsittelevät kohdat ovat osa Raamatun jumalallista ilmoitusta, jolloin ne on otettava todesta, eikä niitä näin ajatellen voida käsittää vain kulttuurisidonnaisiksi asioiksi. Toisaalta monen mielestä Raamatun kaanon on täydellinen ja Jumala puhuu sen kautta, mutta silti on sitä mieltä, että toiset asiat Raamatussa, myös homoseksuaalisuutta koskevat kohdat, ovat aika- ja kulttuurisidonnaisia.

Kirkon tutkimuskeskuksen kokoamasta kirjasta Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa olemme valinneet Kari Kuulan artikkelin Eksegetiikasta hermeneutiikkaan (Kuula 2007), jossa käsitellään homoseksuaalisuutta sekä historiallisen että inhimillisen tulkinnan kautta sekä Martti Nissisen kommentin edellä mainittuun artikkeliin (Nissinen 2007). Lisäksi kirjasta Synti vai siunaus-

Homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta käytössä on Martti Nissisen artikkeli Raamatun maailma ja sukupuoli toiseus (Nissinen 2003). Molemmat kirjoittajat tulkitsevat Raamattua mahdollistaen homoseksuaalisuuden yhtenä osana elämän monimuotoisuutta.

Vastakkaisen näkemyksen edustajana käytämme Ari Puonin teosta Suhteesta siunaukseen (Puonti 2010). Ari Puonti on tullut tunnetuksi yhtenä Aslan ry:n perustajana. Aslan ry on kirkkokuntiin sitoutumaton kristillinen järjestö, jonka tavoitteena on tukea seksuaalisuuden ja ihmissuhteiden alueilla kamppailevia kohti ehyempää elämää (Puonti 2010,11). Aslan ry siis uskoo mahdollisuuteen elää homoseksuaalina Raamatun mukaisesti eheytyksen kautta. Tällä tarkoitetaan oman homoseksuaalisuuden muokkaamista. Määränpäänä on omien homoseksuaalisten tunteiden vähentyminen ja viehtyminen vastakkaiseen sukupuoleen tai pitäytyminen selibaatissa. Aslan uskoo, että tähän päästään terapeutisella sielunhoidolla, rukouksella ja Raamattuun tukeutumisella.

5.2 Homoseksuaalisuus Vanhassa Testamentissa

Kristillinen ihmiskuva perustuu luomiskertomukseen. Luomiskertomuksessa Jumala luo ihmisen omaksi kuvakseen ja antaa kaksi sukupuolta, mies ja nainen. Ihmiselle annetaan tehtäväksi täyttää maa, ja viljellä ja varjella sitä.

Ja Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. Jumala siunasi heidät ja sanoi heille: 'Olkaa hedelmälliset, lisääntykää ja täyttäkää maa ja ottakaa se valtaanne. Vallitkaa meren kaloja, taivaan lintuja ja kaikkea, mikä maan päällä elää ja liikkuu.' (1. Moos 1:27-28.)

Puonti kirjoittaa, että luomiskertomuksen pohjalta on tulkittavissa, että Jumalan tarkoittamaan parisuhteeseen kuuluvat mies ja nainen, liitto ja seksuaalinen yhteys. Nainen luotiin miehen kylkiluusta täydentämään tätä, ja siksi yhdyntä ja avioliitto yhdistävät nämä kaksi erillistä puoliskoa kokonaisuudeksi. Heidän mielestään homoseksuaalinen parisuhde olisi tämän vuoksi mahdoton, sillä se tuo yhteen kaksi samanlaista. (Puonti 2010, 175.) Kuula pitää pohdinnassaan mahdollisena vaihtoehtona, että luomiskertomuksessa kerrotaan ihmisen ja suku-

puolten luomisesta, eikä sen alkuperäinen tarkoitus ole ottaa kantaa homo- ja heteroetiikan kysymyksiin, jolloin sillä ei voida perustella kantaa homoseksuaalisuuteen. Se antaa myös tilaa tulkinnalle, että jotkut ihmiset ovat luotu homoseksuaalisiksi naisiksi ja miehiksi. (Kuula 2007, 20.)

Luomiskertomuksessa ihmisiä kehoitetaan lisääntymään ja täyttämään maa. Tällä kehotuksella saatetaan perustella sitä, miten homoseksuaaliset suhteet eivät olisi Jumalan tahdon mukaisia: kaksi naista tai kaksi miestä eivät voi lisääntyä keskenään. Monet homoseksuaalisuuden puolestapuhujat toteavat, että lisääntymiskäskyn ulkopuolelle eivät jää ainoastaan samaa sukupuolta olevat pariskunnat, vaan myös lapsettomat heteroparit sekä naimattomat heterot. Tähän Puonti vastaa yksiselitteisesti, ettei Raamattu tuomitse naimattomuutta tai lapsettomuutta synniksi, toisin kuin homoseksuaalisuuden. (Puonti 2010, 176.) Puonti perustelee, että syntiinlankeemus väärästi seksuaalisuuden: nykyinen maailma ole sellainen, jollaiseksi Jumala sen loi. Homoseksuaalisuuden lisäksi Puonti mainitsee syntiinlankeemuksen seurauksiksi moniavioisuuden, raiskauksen sekä inestin. Puonnin mukaan ihminen on synnin orja ja häntä ajavat synniset halut jotka saattavat tuntua hänestä luonnollisilta. (Puonti 2010, 177–178.)

Raamatusta löytyy ”miehenmakaamiskieltoja”, esimerkiksi: ”Älä makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, sillä se on kauhistuttava teko ” (3. Moos. 18:22). Kuula pohtii makaamiskieltojen taustaa esimerkiksi puhtaussäädösten valossa sekä Raamatun ajan sukupuoliroolien kautta: miehelle ei ole ollut sopivaa käyttäytyä ”kuin nainen”. Kahden miehen välinen sukupuoliyhteys koettiin valtaristiritana, koska toisen miehen ajateltiin joutuvan aina olemaan alistettu osapuoli. (Kuula 2007, 17.) Samaan lopputulokseen tulee myös Martti Nissinen, joka toteaa miehen passiivisen roolin paheksumisen liittyvän miehuuden riistoon tai sen puuttumiseen, ei homoseksuaalisuuteen. (Nissinen 2003,128.)

Kuula teroittaa tekstissään, että kaikissa homoseksuaalisuutta koskevissa Raamatun kohdissa puhutaan homoseksuaalisuudesta ainoastaan tekoina ja käyttäytymisenä, jolla emme välttämättä voi viitata homoseksuaalisuuteen emo-

tionaalisena ja sosiologisena kokonaisuutena. Hän kyseenalaistaa, vastaako Raamatun esittelemä kuva homoseksuaalisesta käytöksestä nykypäivän käsitystä homoseksuaalisuudesta. (Kuula 2007, 12, 26.)

Ensimmäisen Mooseksen kirjan kertomuksessa sodomalaisten miesten yrityksestä raiskata Lootin miesvieraat (1. Moos.19:1–25) ei Kuulan mukaan käsitellä seksuaalisuutta, vaan alistamista ja väkivaltaa. Tämän vuoksi sitä ei tulisi käyttää puhuttaessa nykykäsityksen mukaisesta homoseksuaalisuudesta. (Kuula 2007, 12.) Puonti puolestaan käsittelee kertomusta sen kannalta, että kun Jumala lähetti enkelit miesten hahmoissa selvittämään, syyllistyikö Sodoma kaikkien syntisyyteen mistä on valitettu, homoseksuaalinen raiskausyritys oli ainoa konkreettinen pahuus, jonka he kohtasivat. Puonti myöntää, ettei myöhemmissä Raamatun kirjoissa yleensä korosteta Sodoma–kertomuksen homoseksuaalisuutta, mutta esimerkiksi Uuden Testamentin Juudaksen kirjeessä Sodoma pidetään varoittavana esimerkkinä ”siveettömyydestä ja luonnonvastaisista himoista” (Juud. 7). Puonnin mukaan Sodoma on esimerkki yhteisöstä, joka on ajautunut pois Jumalan tahdosta. Homoseksuaalisuus on tästä merkityksellinen esimerkki, vaikkakin sivuteema. (Puonti 2010, 180.)

5.3 Homoseksuaalisuus Uudessa Testamentissa

Puonti toteaa, että homoseksuaalisuutta puolustellaan Uuden testamentin kautta sillä, etteivät kristittyjen tarvitse tänä päivänä noudattaa kaikkia Mooseksen lain käskyjä, kuten miehen hiusten pituuden määräyksiä tai kieltoa pukeutua kahdesta erilaisesta kankaasta kudottuun vaatteeseen. Heprealaiskirjeessäkin todetaan, ettei kristittyjen tarvitse noudattaa Vanhan testamentin puhtaussäädöksiä (Hepr. 9). Raamatussa on siis yksimielisesti myös vanhentuneita ajatuksia. Miksi homoseksuaalisuuden tuomitseminen ei voisi olla yksi näistä vanhentuneista käsityksistä? Tähän Puonti vastaa, että Paavali on säilyttänyt opetuksessaan kymmenen käskyn lisäksi miehenmakaamiskiellon. Tämän vuoksi nämä säädökset periytyvät myös nykyajan kristityille. (Puonti 2010, 184.)

Kuula käsittelee Paavalin kirjoitusten taustaa todeten, ettei tämä perustele mielipiteitään, vaan oletusarvona oli, että kuulijat olivat samaa mieltä homoseksuaalisuudesta ja sen syntisyydestä. Paavalin ei siis tarvinnut selittää, miksi oli poiminut Mooseksen kirjojen säädöksistä valitsemiansa kohtia. Paavalin arvopohja on aikansa juutalainen etiikka, joka perustuu Vanhaan testamenttiin. Koska Paavali ei koe tarvetta perustella aikalaistensa jakamaa selviötä homoseksuaalisuuden vääryydestä, asettaa se Kuulan mielestä tulkitsijat huteralle pohjalle. (Kuula 2007, 21–24.)

Martti Nissinen toteaa Kuulan artikkeliin kirjoittamassa kommentissaan *Sapatti on ihmistä varten* Jeesuksen kyseisen lausahduksen Markuksen evankeliumissa (Mark.2:27) olevan rakkauden kaksoiskäskyn kanssa olennaisempi argumentti keskusteluun kuin yksikään Raamatun kohta, jonka ajatellaan käsittelevän homoerotiikkaa. Evankeliumin kohdassa fariseukset arvostelevat Jeesuksen nälkäisiä, sapattina tähkäreitä karkoittavia opetuslapsia, koska työnteko ja niittäminen oli sapattina kielletty. Tähän Jeesus vertaa fariseuksille Vanhan testamentin kertomusta, jossa kuningas David ruokkii nälkäiset miehensä puhtausäädösten vastaisesti uhrileivillä. Jeesus toteaa, että sapatti on ihmistä varten eikä ihminen sapattia varten. Nissinen kokee, että sapattikäsky on annettu ihmisen ruumiillisten ja hengellisten tarpeiden takia. Käskyn orjallinen soveltaminen tekee siitä taakan joka kääntyy ihmistä vastaan. Samaa voidaan Nissisen mukaan soveltaa myös muihin käskyihin ja lakeihin, joiden on tarkoitus palvella ihmistä, mutta joita käytetään usein varsinkin erilaisten ihmisten kahlitsemiseen. Homoseksuaalisuuden tuomitseminen tietyn ihmiskäsityksen pohjalta saa pohjimmaksi, onko vika ihmisissä vai ihmiskäsityksessä. (Nissinen 2007, 53–54.)

Matteuksen evankeliumissa Jeesus toteaa sapattikäsitykseen ”Jos te ymmärtäisitte, mitä tämä tarkoittaa: 'Armahtavaisuutta minä tahdon, en uhrimenoja', te ette tuomitsisi syyttömiä.” (Matt.12:7). Nissinen ei tarkoita tällä, että armahtavaisuus olisi moraalista lipsumista, vaan että ”ihminen otetaan todesta sellaisena kuin hän on kaikkine tarpeineen, syyllisenä tekemäänsä pahaan mutta syyttömänä siihen, mitä on.” Tällaisen armahtavaisuuden puutteen Nissinen kokee johtaneen tilanteeseen, jossa muun muassa homoseksuaalit joutuvat kanta-

maan pysyvää häpeää. Pahimmillaan heitä pidetään syntiinlankeemuksen kävelevinä seuraamuksina, joiden odotetaan uhraavan osan jokaiselle ihmiselle tarkoitetuista Jumalan antimista. Nissisen mukaan on väärin käyttää luomisteologiaa sellaiseen ihmiskäsityksen määrittelyyn ”joka sulkee osan ihmisistä näin määritellyn aidon ihmisyyden ulkopuolelle”. (Nissinen 2007, 53–54.)

6 TUTKIMUSMENETELMÄT JA – PROSESSIN ETENEMINEN

Opinnäytetyön aiheen valinta lähti liikkeelle siten, että halusimme tehdä jollakin tapaa homoseksuaalisuuden ja kirkon suhdetta käsittelevän opinnäytetyön. Heinäkuussa 2010 kysyimme aiheesta Hesetalta, jonne Tiilikka oli menossa harjoitteluun keväällä 2011. Hesetalta kerrottiin, että kaikki opinnäytetyöt ovat heille tervetulleita, ja että edelliset harjoittelijatkin olivat tehneet opinnäytetyötä (Muuri & Vähäsarja 2010) seksuaalivähemmistöihin kuuluvien kristittyjen kokemuksista Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta. Kysyimme Muurilta ja Vähäsarjalta mahdollisia jatkotutkimusaiheita, ja eräs heidän ehdotuksistaan oli tutkia seksuaalivähemmistöihin kuuluvien kirkon työntekijöiden kokemuksia. Aihe oli meistä kiinnostava, joten tartuimme siihen. Rajasimme kirkon työntekijöiden tutkimusjoukkoamme homoseksuaaleihin kaikkien seksuaalivähemmistöjen sijaan.

Kun tiesimme, minkälaista joukkoa halusimme tutkia, päätimme tehdä laadullisen tutkimuksen. Mietimme teemoja ja aiheita, joita haluaisimme tutkia. Halusimme tietää, millaista homoseksuaalin työntekijän arki on kirkon työyhteisössä, millä tavalla hän pystyy puhumaan yksityiselämästään työyhteisössä, millä tavalla työntekijät kokevat homoseksuaalisen identiteetin ja uskon suhteen sekä homoseksuaalisuuden vaikutuksia työidentiteettiin sekä millä tavalla hänen nykyinen tilanteensa työyhteisössä vastaa unelmatilannetta. Laadimme teemoja ja kysymyksiä, joita seurasimme haastatteluissa suurpiirteisesti, emme orjallisesti. Kysymykset löytyvät liitteestä 1.

6.1 Tutkimusmenetelmät

Laadullinen tutkimus sopi opinnäytetyömme aiheeseen hyvin, sillä halusimme tutkia homoseksuaalien kirkon työntekijöiden henkilökohtaisia ja subjektiivisia kokemuksia. Aiheen herkkyyden vuoksi olisi määrällisen tutkimuksen toteuttaminen mielestämme ollut haastavaa. Määrällisen tutkimuksen vaatiman, tar-

peeksi runsaslukuisen osallistujamäärän löytäminen homoseksuaalien kirkon työntekijöiden parista olisi saattanut olla mahdotonta.

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskitytään usein pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman tarkasti. Tämän vuoksi haastateltavien ryhmää hakiessamme lähdimme tavoittelemaan vain noin 6 – 10 haastateltavaa. Viiden henkilön vastattua haastattelupyynn- töömme totesimme kuitenkin materiaalia olevan tutkimukseen jo tarpeeksi ja ettei useamman haastattelun teko olisi tarpeellista. Laadullisessa tutkimuksessa vallitsee hypoteesittomuus: tutkija lähtee liikkeelle puhtaalta pöydältä ilman ennakkoasettamuksia tai määritelmiä. Tutkija tiedostaa ja ottaa huomioon omat ennako-oletuksensa tutkimuskohteesta, jotta ennako-oletukset eivät pääse vaikuttamaan tuloksiin. Siten tutkija voi löytää uusia näkökulmia omaan ajatte- luunsa, eikä vain vahvistuksia ennalta epäilemiinsä oletuksiin tutkimuskohtees- ta. (Eskola & Suoranta 1998, 18–20.) Lähdimmekin tekemään tutkimusta ilman asenteita ja arvauksia, samalla tiedostaen ja neutralisoiden omia ajatuksiamme ja ennako-olettamuksiamme.

Kun tutkimustyyppiä oli päätetty laadullinen tutkimus, oli henkilökohtainen haas- tattelu luonnollinen valinta tutkimusmetodiksi. Haastattelu on toimiva tapa selvit- tää syvällisesti haastateltavan henkilökohtaisia kokemuksia. Haastattelemalla on mahdollista saada aineiston keräämiseen keskustelevampi ote kuin esimer- kiksi lomakkeilla (Eskola & Suoranta 2008, 85). Haastattelutilanteessa on myös mahdollista havainnoida, millä asioilla on haastateltavalle painoarvoa. Haastat- telulla tutkija välittää kuvaa haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuk- sista ja tunteista (Hirsjärvi & Hurme 2004, 41). Pidimme henkilökohtaista haas- tattelua myös itsellemme kiinnostavimpana metodina: ihmisten kohtaaminen kasvotusten ja haastateltavien kertomusten kuunteleminen täydessä vuorovai- kutuksessa opettaisi meille varmasti paljon.

Haastattelussa voidaan saada selville vastausten taustalla olevia motiiveja sekä suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Myös aihepiirimme herkkyys vaikutti tutkimusmetodin valintaan: koimme tärkeäksi antaa haastateltaville tilaisuus

kertoa omista kokemuksistaan henkilökohtaisesti kasvotusten. Toisaalta mahdollisuus vastata anonyymisti voi joidenkin henkilöiden kohdalla helpottaa vastaamista. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 34–35.)

Haastatteluissa päätimme käyttää teemahaastattelumenetelmää, sillä teemahaastattelussa vastaaja pääsee puhumaan niin vapaasti ja vapaamuotoisesti, että kerätyn materiaalin voidaan katsoa edustavan vastaajien puhetta (Eskola & Suoranta 2008, 87). Teemahaastattelussa ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 48.) Teemahaastattelun aihepiirit eli teemat on etukäteen määrätty, ja haastattelija pitää huolta, että kaikki teemat käydään läpi, vaikka teemojen laajuus ja järjestys vaihtelisivatkin. Kysymysten tarkka muoto kuitenkin puuttuu. (Eskola & Suoranta 2008, 86.)

Etenimme jokaisessa haastattelussa samojen, etukäteen laadittujen aiheiden ja avoimien kysymysten viitoittamina. Haastatteluissa teemojen laajuudet vaihtelivat ja haastateltavilla oli mahdollisuus lisätä mieleen tulleita asioita jälkikäteen. Haastateltavien kertomat asiat saivat ajoittain meidät haastattelijoina esittämään lisäkysymyksiä ja näin jokaisesta haastattelusta tuli omanlaisensa.

Ensimmäisen haastattelun jälkeen meillä oli mahdollisuus muokata sanavalintojamme sekä miettiä lisäkysymyksiä haastattelun pohjalta. Ensimmäinen haastateltava mainitsi haastattelun jälkeen, että tarkempiin kysymyksiin olisi helpompaa vastata. Koimme kuitenkin tarkempien kysymyksien rajaavan vastauksia liikaa. Avoimilla, teemahaastattelulle ominaisilla kysymyksillä haastateltavat pystyvät kertomaan omasta mielestään merkityksellisiä asioita, joka on koko tutkimuksemme ydin.

6.2 Tutkimusaineiston kerääminen

Avainasemassa yhteyden saamisessa homoseksuaaliksi itsensä määritteleviin kirkon työntekijöihin oli Arcus – niminen ekumeeninen ja riippumaton ryhmä, jo-

ka kokoa kirkon työntekijöitä sekä muita kirkon toiminnassa mukana olevia seksuaalivähemmistöön kuuluvia henkilöitä. Lähestyimme Arcusta sähköpostitse elokuussa 2010 ja pyysimme, että viesti opinnäytetyöstämme välitettäisiin kaikille ryhmään kuuluville. Uskoimme saavamme eniten vastauksia pääkaupunkiseudulta, mutta toivoimme löytävämme henkilöitä myös muualta. Saimme nopeasti neljä vastausta eri puolilta Suomea. Toivoimme saavamme vielä vähintään yhden vastauksen, joten tammikuussa 2011 lähetimme Arcukseen uuden viestin, jonka ansiosta löysimme vielä yhden uuden haastateltavan.

Arcus-verkoston kuuluvat henkilöt ovat eturintamassa ajamassa homoseksuaalien oikeuksia kirkon piirissä. Sellaisia henkilöitä, joilla on vaikeuksia oman seksuaalisen suuntautumisensa kanssa, tai joille aihe on hyvin herkkä, emme uskoneet löytävän Arcuksen kautta. Lisäksi kirkon työntekijöitä, jotka eivät ole työyhteisössään kertoneet yhdellekään ihmiselle, voi olla hyvinkin hankala tavoittaa tai saada vastaamaan kysymyksiin. Uskoimme, että viestiimme vastaavat pystyisivät puhumaan aiheesta rohkeasti, sillä sähköpostiviestissä kerroimme aiheestamme jo jonkin verran. Toivoimme monenlaisia vastauksia: henkilöitä jotka ovat työpaikallaan hyvin avoimia homoseksuaalisuutensa suhteen, sekä henkilöitä jotka eivät ole työpaikallaan ulkona kaapista joko ollenkaan tai ainoastaan muutamalle ihmiselle. Emme kuitenkaan uskoneet tavoittavamme homoseksuaalisuutensa salaavia henkilöitä.

Tämän vuoksi lähetimme myös muutamalle kymmenelle satunnaisten seurakuntien kirkkoherroille ympäri Suomea viestin opinnäytetyöstämme, ja pyysimme heitä välittämään viestimme seurakunnan kaikille työntekijöille. Näin yritimme tavoittaa myös erilaisia henkilöitä, jotka eivät ole mukana seksuaalivähemmistöjärjestöissä. Seurakunnista vastauksia tuli kuitenkin vain yksi: eräs kirkkoherra vastasi, ettei tiedä seurakunnassaan olevan homoseksuaaleja työntekijöitä. Vastaus saattoi olla hyvinkin tilannetta kuvaava. Kirkkoherrat eivät varmastiakaan tiedä kaikkien työntekijöiden seksuaalisesta suuntautumisesta. Kirkkoherroilla oli mahdollisuus päättää viestin lähettämisestä, ja jos oma suhtautuminen homoseksuaalisuuteen oli kielteinen, ei viestiä varmaankaan lähetetty. Vastaus-

ten lukumäärä kertoo varmasti aiheen herkkyydestä sekä kiinnostuksen puutteesta.

Vaikka osa haastateltavista asui suhteellisen kaukana, pystyimme sopimaan haastattelut heidän kanssaan pääkaupunkiseudulle. Haastattelut päästiin tekemään tammi-elokuussa 2011.

Halusimme saada haastateltaviksi mahdollisimman monenlaisia ihmisiä: tavoitelimme eri-ikäisiä miehiä ja naisia eri ammattiryhmistä erikokoisista seurakunnista eri puolilta Suomea. Tutkimusjoukkoon kuului lopulta kolme miestä ja kaksi naista. Haastateltavat olivat Helsingin, Kuopion, Oulun ja Tampereen hiippakunnista, ja he olivat pappeja, nuorisotyönohjaajia ja kanttoreita. Haastateltujen ikäjakauma oli 35–45 vuotta.

Kaikki haastattelut tehtiin häiriöttömässä tilassa joko haastateltavan omalla työpaikalla tai eräässä Helsingin kaupungin kirjaston ryhmätyötilassa. Koska kaikki haastateltavat antoivat luvan, nauhoitimme haastattelut digitaalisesti. Tämä mahdollisti molempien haastattelijan keskittymisen tilanteeseen sekä helpotti haastattelujen analysointia, kun haastatteluja pystyi kuuntelemaan toistuvasti jälkikäteen. Kerroimme haastateltaville, että he voisivat palata edellisiin kysymyksiin ja teemoihin, mikäli heille tulisi mieleen jotakin lisättävää jälkikäteen. Korostimme haastattelujen päätteeksi, että haastatellut voisivat ottaa meihin yhteyttä, mikäli haluaisivat lisätä jotakin myöhemmin.

Haastatteluissa vallitsi vapaa tunnelma, mikä on vaikuttanut varmasti vastauksiin. Koimme saaneemme rehellisiä vastauksia ja haastatellut pystyivät mielestämme puhumaan asioistaan avoimesti. Oli kuitenkin asioita, joita he toivoivat jätettäväksi pois valmiista opinnäytetyöstä. He siis uskalsivat puhua kaikesta ja luottivat meidän sensitiivisyyteemme asioiden suhteen. Tämä kertoi avoimesta vuorovaikutuksesta. Haastattelun tunnelmaan vaikutti varmasti se, tehtiinkö haastattelu haastatellun omalla työpaikalla vai vieraassa paikassa eri kaupungissa. Toisaalta tuttu ympäristö rentoutti varmasti haastateltuja, mutta toisaalta oma työpaikka saatettiin kokea uhkaavaksi haastattelupaikaksi, koska keskus-

telun sisältönä oli myös työyhteisöön liittyviä arkaluonteisiakin asioita. Tunnelma olisi varmasti ollut vapautunein haastateltujen kotona. Yksi pidemmän matkan päässä asuva haastateltu kutsui meidät kotiinsa, mikäli haastattelua ei saataisi sovittua pääkaupunkiseudulle.

Purimme haastattelut litteroiden eli puhtaaksikirjoittaen. Koska litteroinnin voi tehdä myös sanatarkan haastatteludialogin litteroimisen sijaan valikoiden (Hirsjärvi & Hurme 2004, 138), teimme litteroinnin vain haastateltujen henkilöiden puheesta ja vain teemoista, jotka liittyivät jollakin tavalla opinnäytetyömme aiheeseen. Esimerkiksi haastateltujen kertomat asiat, jotka liittyivät toisiin ihmisiin, eivätkä haastateltuun itseensä, jätimme litteroinnin ulkopuolelle. Litteroinnin jälkeen jaottelimme aineistosta esiin nousseita asioita teemoittain. Kun saimme analyysitekstit valmiiksi, lähetimme ne sähköpostitse haastatelluille, jotta heillä olisi tilaisuus kertoa, jos tekstissä oli kohtia, jotka voisivat olla liian paljastavia tai arkaluontoisia esimerkiksi työyhteisön tai esimiehen kannalta. Haastatelluilla ei kuitenkaan ollut korjausehdotuksia tekstiin. Haastatelluilta on käytetty myös suoria lainauksia. Lainauksissa merkintä (---) tarkoittaa, että lainauksen keskeistä on jätetty jotakin pois.

Hesetan sosiaalityöntekijä on ohjannut opinnäytetyötämme koko prosessin ajan. Olemme käyneet vuoropuhelua opinnäytetyön tietoperustan sisällöstä, aihepiirien korrektiudesta sekä oikeiden termien käytöstä. Sanavalintoja sekä käsiteltäviä teemoja on pitänyt ajoittain hioa hyvin tarkasti, jotta opinnäytetyö esittelisi toisaalta monenlaisia näkemyksiä kirkossa, mutta samalla pyrki moninaisuuden kunnioittamiseen. Yhteistyö on opettanut meille, miten herkkä aihe seksuaalisuus on.

7 TULOKSET

Vertailemme haastatteluista saatua aineistoa vuonna 2004 julkaistun tutkimusraportin aineistoon hankkeesta nimeltä Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä, jonka tutkimukseen vastasi 726 seksuaalivähemmistöön kuuluvaa henkilöä (Lehtonen & Mustola 2004, 19). Lisäksi Katri Valve on vuonna 2003 haastatellut kymmentä homo- ja biseksuaaliksi itsensä määrittelevää Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijää. Valve on pyrkinyt tutkimaan työntekijöiden työn ja yksityiselämän rajanvetoa, työn ja identiteetin suhdetta sekä syrjintäkokemuksia. (Valve 2004, 210.)

Vertailemme haastattelemiemme henkilöiden kokemuksia myös Valveen tuloksiin. Nämä kaksi tutkimusta ovat vuosilta 2003–2004, eli niiden tutkimustulokset ovat melko uusia. Kuitenkin homoseksuaalisuuden yhteiskunnallinen näkyvyys lähivuosina on varmasti muuttanut ihmisten käsityksiä ja ajatuksia homoseksuaalisuudesta, joten vuosina 2003–2004 saadut tutkimustulokset voivat olla jo tavallaan vanhentuneita. Kvantitatiiviseen tutkimukseen voitaisiin saada jo nyt erilaisia vastauksia.

7.1 Asuinpaikan vaikutus avoimuuteen ja hyvinvointiin

Haastateltujen pienestä määrästä huolimatta tavoittamamme haastateltavat olivat eri puolilta Suomea. Haastateltavistamme suurin osa työskenteli kohtalaisen suurissa kaupunkiseurakunnissa. Haastatteluissa asuinpaikan koko nousi merkittäväksi asiaksi. Lähes jokainen haastateltava mainitsi paikkakunnan koon elämisen laatuun vaikuttavana asiana, oli paikka sitten liian pieni, sopivan kokoinen tai tarpeeksi suuri. Eräs haastatelluista ilmaisi halunsa muuttaa suuremmalle paikkakunnalle puolisonsa kanssa, sillä kokee, ettei pienellä paikkakunnalla voi säilyttää anonymiteettiään. Haastateltava kokee nykyisen asuinpaikkansa ahdistavan pieneksi, ja ettei esimerkiksi voi käydä kaupassa ilman tunnetta, että ihmiset tuijottavat.

Se on varmaa, että me haluttais muuttaa pois paikkakunnalta, et koetaan olevamme silmätikkuja siellä pienellä paikkakunnalla.

Suurilla paikkakunnilla asuvat haastateltavat mainitsivat asuinpaikkansa suuren koon mielekkääksi juuri yksityisyyden säilymisen kannalta. Suuren asuinpaikan suoma rauha koettiin tärkeäksi myös yleisellä tasolla, mutta varsinkin homoseksuaalisuuden kannalta. Suurella paikkakunnalla ”silmätikuksi” tulemisen vaara koettiin pienemmäksi. Eräällä haastateltavalla oli työhistoriassaan huonoja kokemuksia homoseksuaalina työntekijänä toimimisesta pienissä seurakunnissa, jonka jälkeen hän totesi, ettei oma paikka ole ”maalaisseurakunnassa” tai pienessä, muutaman työntekijän työyhteisössä. Haastateltavien joukosta löytyi kuitenkin myös pienehkössä seurakunnassa työskentelevä henkilö, joka sen sijaan ei kokenut paikkakunnan tai työyhteisön pientä kokoa epämielekkäänä tai ahdistavana.

Pienemmällä paikkakunnalla eläminen saattaa olla yhteisöllisempää ja anonyymius vähäisempää verraten suurempiin paikkakuntiin. Homoseksuaaliin työntekijään saatetaan myös kohdistaa automaattisia ennakko-oletuksia. Yksi haastateltavista tiivistä eroavaisuuden pienemmältä paikkakunnalta suurempaan muutettaessa: ”Kukaan ei tunne lähtökohtaisesti muuta kuin tekojen kautta, tai sanojen.” Haastatellut kokivat, että suuremmassa kaupungissa oma seksuaalinen identiteetti ei määrittele ihmistä muiden silmissä yhtä vahvasti kuin pienemmällä paikkakunnalla, ja työntekijä voi korostetummin omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, miten ihmiset hänet näkevät. Haastatelluista pienimmän seurakunnan työntekijä olikin työyhteisössään vähemmän avoin homoseksuaalisuudestaan kuin suuremmissa seurakunnissa työskentelevät haastatellut.

Herätysliikkeiden vaikutus asuinalueella mainittiin etenkin pääkaupunkiseudun ulkopuolella asuvien haastatteluissa. Vahvat herätysliiketaustat vaikuttavat ja luovat omanlaistaan arvopohjaa usein myös perusluterilaisten seurakuntien sisällä. Herätysliikkeiden vahvat mielipiteet opillisista kiistoista, kuten naispappeudesta ja homoseksuaalisuudesta, värittävät helposti myös keskustelua paikallisseurakunnissa. Eräs haastateltavista, jonka asuinalueella herätysliikkeiden

vaikutus on vahva, totesi, ettei paikkakunnalla asuminen ole niin ahdistavaa kuin voisi kuvitella. Kommentti kuitenkin sisältää oletuksen, että kyseisellä alueella homoseksuaalina elämisen voisi kuvitella olevan vaikeampaa kuin muualla. Toinen haastateltavista koki jyrkkien herätysliikerajojen puuttumisen asuinalueensa positiivisena puolena.

Varsinkin pääkaupunkiseudulla asuminen koettiin positiivisemmän ilmapiirin vuoksi vapauttavaksi. Yksi haastateltavista kertoi seksuaalisen identiteettinsä vaikuttaneen vahvasti opiskelupaikan sijainnin valintaan. Helsingin tarjoamat ”homoystävälliset” tapahtumat ja baarikulttuuri koettiin mielekkääksi. Osa muualla Suomessa asuvista haastateltavista mainitsi myös vierailevansa pääkaupunkiseudulla säännöllisesti.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä -tutkimuksen mukaan asuinpaikka vaikuttaa avoimuuteen työpaikalla. Etelä-Suomessa ja erityisesti pääkaupunkiseudulla seksuaalisen suuntautumisen kanssa ollaan avoimempia kuin muualla Suomessa. (Lehtonen 2006, 28.) Se, millaista on elää homoseksuaalina ja millaisia mahdollisuuksia omalla elämällä tarjoutuu, vaihteleeikin asuinalueittain (Lehtonen 2007, 21; Mustola 2006, 273).

Valveen haastattelemista kirkon työntekijöistä useat asuivat toisella paikkakunnalla kuin missä olivat töissä yksityiselämänsä varjelemiseksi (Valve 2004, 213). Tämä ei liene kuitenkaan ainoastaan homoseksuaalien tai kirkon alalla työskentelevien toimintatapa. Myös sosiaalialalla työskentelevät voivat kokea selkeän eron työ- ja asuinympäristön välillä, kaukana asiakkaista helpottavana tekijänä.

7.2 Avoimuus homoseksuaalisuudesta työtovereille

7.2.1 Kaapista ulostulo työtovereille

Tätä opinnäytetyötä varten haastatelluista kirkon työntekijöistä jokaisen työyhteisössä vähintään muutama ihminen oli tietoinen haastateltavan homoseksuaalisuudesta. Kahdella haastateltavalla kaikki työtoverit tiesivät, kahdella suurin osa ja yhdellä muutama. Kaikilla haastateltavilla oli tiedossa työtovereita, jotka tietävät, mutta joiden kanssa aiheesta ei ole keskusteltu.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä – hankkeen tutkimukseen vastanneista suurin osa oli kertonut seksuaalisesta suuntautumisestaan työpaikallaan ainakin yhdelle henkilölle: yli kaksi kolmasosaa vastasi kertoneensa vähintään muutamalle työtoverille ja täysin kaapissa olevia oli vastanneissa alle viidennes. Toisaalta puolet vastanneista salasi seksuaalisen suuntautumisensa kokonaan tai lähes kokonaan. Reilu kolmannes vastasi että työtovereista puolet, lähes kaikki tai kaikki tiesivät. (Mustola & Vanhala 2004, 39–41.) Valveen haastatelluista jokaisella oli työyhteisössään joku tai joitakin henkilöitä, joille oli kertonut omasta elämäntilanteestaan. Haastatellut pitivät tällaisten henkilöiden olemassaoloa erittäin tärkeänä. (Valve 2004, 215).

Haastateltavien tavat tulla ”ulos kaapista” työyhteisöissä vaihtelivat keskenään. Osalla haastateltavista ei ollut varsinaisia ulostulokokemuksia, sillä he olivat olleet avoimia homoseksuaalisuudestaan jo työtä hakiessaan. Osa haastatelluista oli tullut kaapista vähitellen. Eräällä henkilöllä homoseksuaalisuus tuli julkiseksi työyhteisössä juoruilun seurauksena, ilman että hän itse kertoi kenellekään. Kahden haastateltavan homoseksuaalisuus oli laajalti tiedossa seurakuntayhtymän työntekijöiden keskuudessa jo ennen kuin haastatellut olivat aloittaneet työnsä kyseisissä seurakuntayhtymissä, joten heidän ei tarvinnut kertoa homoseksuaalisuudestaan uudessa työyhteisössä.

Yksi haastateltavista kertoi lähimmille työtovereilleen omasta homoseksuaalisuudestaan, luottaen, että tieto leviäisi työyhteisössä henkilöltä toiselle. Tällä

hän tahtoi helpottaa asiasta kertomisen taakkaansa. Eräs haastateltava ei kertonut työyhteisössä itse homoseksuaalisuudestaan, vaan uutinen hänen parisuhteensa rekisteröinnistä levisi lähipiiristä seurakuntalaisten kautta seurakuntaan, vastoin hänen omaa tahtoaan. Yhteistä kaikille haastateltaville oli, että tieto henkilön homoseksuaalisuudesta on kulkenut eteenpäin juoruna työtoverilta toiselle entisessä tai nykyisessä työpaikassa. Useampi haastateltu mainitsi kuulleensa ns. selän takana puhumista, sellaisten työtovereiden kesken joille ei ole homoseksuaalisuudesta kertonut. Haastatellut olivat kokeneet tällaisen toiminnan epämiellyttävänä.

Haastatellut olivat saaneet kaapista tulostaan ja seksuaalisesta suuntautumisestaan työtovereilta pääasiassa hyvää palautetta. Kaikki olivat saaneet jossakin vaiheessa positiivista ja kannustavaa palautetta omasta rehellisyydestään ja rohkeudestaan. Työtoverin negatiivisesta suhtautumisesta oli kokemusta kahdella haastateltavalla, ja heilläkin vain vähän. Negatiivisesti suhtautuneet työtoverit esimerkiksi lakkasivat puhumasta ja tervehtimästä haastateltuja sekä puhuivat paha selän takana. Negatiivisen palautteen vähyyden osasyynä on varmastikin se, että haastateltavat eivät olleet itse kertoneet henkilöille, joiden suhtautumisen homoseksuaalisuuteen olivat tienneet negatiiviseksi.

Eräs haastateltu kertoi, ettei kukaan ole sanonut hänelle mitään negatiivista tai tyrmäävää, mutta asian hankaluudesta kielivät kommentit, kuten: ”Mahtavaa, kun uskallat kertoa noin vaikeasta asiasta!” Eräät haastatellut kuvasivat, ettei heidän homoseksuaalisuuteensa ole suhtauduttu oikeastaan mitenkään, minkä he kokivat positiivisena. Osa kertoi, ettei aiheesta ole työyhteisössä liiemmin puhuttu.

Haastatelluilla oli kokemuksia siitä, kuinka hyvän palautteen saaminen avoimuudesta on rohkaissut olemaan oma itsensä vieläkin rohkeammin. Eräs haastatelluista koki työyhteisön suhtautumisen omaan homoseksuaalisuuteensa todella positiivisena ja rohkaisevana, jopa innostuneena:

No mulla on sullei hirveen hyvä tilanne et on kauheen positiivisesti suhtautunut työyhteisö. Työkavereiden kanssa ei ole ollut problee-

maa, meillä on niiku hirveän hyvät välit, ja on oikeesti suhtauduttu hirveen kannustavasti ja rohkaisevasti, että mulla on sillein ollu onnea. On tietysti joitakii työkavereita, jotka eivät mua hyväksy, mutta heidänkin kanssa on iha korrektit välit, mut et suurin osa oikeestaan oli aivan innoissaan tästä mun rakkaudesta, tai sitte ku me rekisteröitiin parisuhde, tuli hirveesti onnitteluita, että sillein oon ollu onnellisessa asemassa tässä suhteessa.

7.2.2 Kokemuksia syrjinnästä ja kiusaamisesta

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä -hankkeen tutkimukseen vastanneista 12 prosenttia kertoi työpaikallaan esiintyvän seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa kiusaamista ja 12 prosenttia vastaajista oli joutunut itse kiusaamisen kohteeksi jossakin vaiheessa työuraansa. Suuntautumisensa kanssa avoimet henkilöt olivat joutuneet kiusaamisen kohteeksi useammin kuin suuntautumisensa salaavat, mikä kertoo siitä todellisuudesta, että avoimuus oman seksuaalisen suuntautumisen kanssa altistaa henkilöä kiusaamiselle. Vastanneista 29 prosenttia kertoi työpaikallaan esiintyvän seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaa nimittelyä. (Mustola & Vanhala 2004, 45, 47–48.)

Seksuaaliseen suuntautumiseen pohjautuvaa syrjintää oli työpaikallaan havainnut 15 prosenttia vastanneista. Huomattavaa oli se, että avoimesti homo- ja biseksuaalit olivat havainneet vähemmän syrjintää kuin suuntautumisensa salaavat. (Lehtonen 2006, 30; Mustola & Vanhala 2004, 52.) Seksuaalisen suuntautumisen erona useimpiin muihin syrjinnän perusteisiin, kuten ihonväriin tai sukupuoliin, on se, ettei siitä teoriassa tarvitse välttämättä työpaikalla kertoa, (Mustola & Vanhala 2004, 37) mutta monet kuitenkin kokevat omasta identiteetistään ja perheestään kertomisen tärkeäksi. Seksuaaliseen vähemmistöön kuuluva joutuu siis itse harkitsemaan, kertoako omasta identiteetistään senkin uhalli, että joutuisi kohtaamaan negatiivisia seurauksia tai jopa syrjintää. Lähes puolet seksuaalivähemmistöön kuuluvista joutuu kohtaamaan tahatonta syrjintää esimerkiksi epämiellyttäväksi koettujen homo- ja lesbovitsien muodossa (Mustola & Vanhala 2004, 37, 49; Työ- ja elinkeinoministeriö 2010, 25).

Osa tätä opinnäytetyötä varten haastatelluista kirkon työntekijöistä kertoi syrjintäkokemuksistaan, mutta he eivät kuitenkaan itse maininneet kokemustensa olleen syrjintää. Kenties he eivät pitäneet omia kokemuksiansa syrjintänä. Eräällä haastatellulla oli kokemus työnhakutilanteesta, jossa häntä ei sijoitettu hakemaansa seurakuntaan, koska oli homoseksuaali. Eräs kertoi lähiesimiehensä haukkuneen häntä sekä työtoverinsa lakanneensa puhumasta hänelle. Useampi kertoi itsesyrjinnästä, vetäytymisestä ja omien puheiden rajoittamisesta negatiivisten reaktioiden välttämiseksi.

Myös Valveen haastatelluista osa oli kokenut syrjintää. He mainitsivat itsesyrjinnän ja salailun työyhteisöstä aiheutuvina syrjinnän muotoina. Heillä oli myös kokemuksia nimittelystä, puhumattomuudesta ja syrjinnästä työhönottotilanteessa. Eräs näistä haastateltavista toi esiin, ettei omasta yksityiselämästä puhumatta jättäminen ole vapaaehtoinen valinta. (Valve 2004, 216.)

7.2.3 Yksityiselämästä puhuminen ei kaikille vapautunutta

Perhesuhteista, lapsista ja puolisoista puhumista työpaikalla pidetään luonnollisena ja normaalina, mutta usein keskustelut rajoittuvat heteroseksuaalien yksityiselämään. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä -tutkimukseen vastanneista homo- tai biseksuaaleista 56 prosenttia kertoi työpaikallaan vallitsevan kahvipöytäkeskusteluissa heteronormatiivinen käytäntö, mutta avoimesti homo- ja biseksuaalien työpaikoilla puhuttiin huomattavasti enemmän myös samaa sukupuolta olevien perhe-elämästä (Mustola & Vanhala 2004, 45).

Osa tähän opinnäytetyöhön haastatelluista kertoi kokevansa, ettei jää kahvipöytäkeskusteluissa eriarvoiseen tilanteeseen verrattuna työyhteisön heteroseksuaaleihin jäseniin, mutta samalla he totesivat tilanteen olevan erilainen homoseksuaaleille. Osa haastatelluista mainitsi käyttäneensä joskus tai käyttävänsä edelleen kiertoilmauksia puolisoistaan puhuttaessa. Eräs kertoi silloin tällöin välttävänsä puolisonsa nimeä, jos läsnä on joko vähemmän läheisiä työtovereita tai sitten homoseksuaalisuuteen negatiivisesti suhtautuvia ja käyttävänsä

puolison nimeä myönteisesti suhtautuvien työtovereiden läsnä ollessa. Tämä henkilö pohti, että jättää nimen pois välttääkseen hankalia tilanteita: jos mainitsee puolison nimen, voi keskustelun toinen osapuoli haluta kertoa oman kielteisen kantansa homoseksuaalisuuteen.

Mut siinä huomaa sen omassa kielenkäytössään, että niitten ihmisten lähellä, jotka ei oo niitä läheisiä, ni sitten jättää sen etunimen pois. Et sitten puhuu vaikka sillä tavalla että käytiin viikonloppuna tai tehtiin tätä. Mutta ei käytä sellasia sanoja, mistä ilmenis että Martin (nimi muutettu) kanssa käytiin viikonloppuna tai Martin kanssa tehtiin tätä. Et siinä on semmonen ero. Se tulee joskus ihan tiedostamatta, mutta joskus huomaa, että ihan tietosesti miettii, että mitenkä sen asian ilmasee. Ja se on itse asiassa sellanen asia, jota välillä miettiikin, että kun joka tapauksessa ne ihmiset tietää, niin minkä ihmeen takia sitten käyttää semmosia kiertoilmauksia.

Eräs haastatelluista kuvaili tilannetta vanhalla työpaikallaan, jossa ei voinut puhua parisuhteestaan:

Ja kun puhui jotakin kumppanista tai puolisosta, näähän on aina näitä kiertoilmauksia, kun siihen aikaa ei voinut puhua vaimosta kun se ei ollut vielä mahdollista, tai sitten puhuin nimellä. Se aina söi (minua) silloin kun muut puhu perheestä, puolisosta ja lapsista, niin mulla oli aina se koira, se yks saakelin mäyräkoira siel himassa vaan. Et tavallaan puolet itestään joutu aina sulkemaan itestään pois.

Haastateltavien kertomuksista tuli selvästi ilmi, että kaikille työtovereille ei puhuta omasta yksityiselämästä samalla tavalla ja yhtä paljon. Haastatellut kertoivat, etteivät he tietoisesti hakeudu homoseksuaalisuuteen kielteisesti suhtautuvien työtovereiden seuraan. He eivät olleet myöskään kertoneet homoseksuaalisuudesta heille eivätkä olleet oma-aloitteisesti jutelleet homoseksuaalisuudesta tai omasta yksityiselämästään heidän kanssaan. Jokaisen haastateltavan mukaan välit kaikkiin työtovereihin ovat kuitenkin korrektit. Haastatellut kokivat, että yhteiset työtehtävät täytyy hoitaa mahdollisista erimielisyyksistä huolimatta, mutta muuten he eivät konservatiivisesti ajattelevien työyhteisön jäsenien kanssa ole erityisemmin tekemisissä.

Kolme haastateltavaa viidestä kertoi nykyisessä työyhteisössään miettivänsä, kenen seurassa puhuu ja mitä. Loput haastateltavista eivät tällaista erottelua työtovereiden välillä maininneet, vaan kokivat pystyvänsä puhumaan omasta yksityiselämästään, eli puolisoistaan, perheestään ja muista homoseksuaalisuuteen liittyvistä asioista, ilman rajoituksia. Kaikilla haastatelluilla oli ainakin yksi työtoveri, jolle he pystyvät puhumaan työn ulkopuolisesta elämästä ja homoseksuaalisuuteen liittyvistä asioista vapaasti. Eräs haastateltava kertoi kokevansa omasta perheestä puhumisen täysin normaalina ja puhuvansa siitä ”ehkä ihan uhmakkaastikin”. Hänen mukaansa parisuhteesta puhuminen on niin luonnollista ja tavallista heteroille, ettei koe, että hänen tarvitsisi homoseksuaalina puhua eri tavalla.

Keskusteluseuran valikoimisella haastateltavien tunnutaan varjelevan sekä itseään että muita ihmisiä ikäviltä tuntemuksilta ja hankalilta tilanteilta. Kuitenkin eräs haastateltu sanoi, että oma homoseksuaalisuus on muille ihmisille monesti merkityksettömämpi asia kuin mitä homoseksuaali on itse kuvitellut. Itsesyrjintä voi siis olla liioiteltua ja tarpeetonta, mutta toisen ihmisen reaktiota ei toisaalta voi tietää etukäteen. Kun homoseksuaali pelkää haukutuksi, torjutuksi ja syrjityksi tulemistä, seuraa siitä itsesyrjintää. Onko tämä keskusteluseuran valikoiminen ja itsesyrjintä lähtöisin siis muista ihmisistä ja vallitsevasta ilmapiiristä vai homoseksuaalin omaa valintaa? Voisiko työyhteisö osoittaa tukeaan vaikkapa murtamalla tietoisesti heteronormatiivisuutta?

Yleinen kokemus haastatelluilla on, että he haluaisivat saada puhua yksityiselämästään, kuten kaikki muutkin työyhteisön jäsenet. Haastateltavista ne, jotka elivät parisuhteessa, kokivat yksityiselämästään puhumisen luonnolliseksi ja tarpeelliseksi, kun taas ne haastateltavat, jotka eivät eläneet haastatteluhetkellä parisuhteessa, eivät kokeneet, että yksityisasiasta tarvitsisi työpaikalla puhua. Parisuhteen merkitys avoimeen keskusteluun yksityiselämästä oli haastateltavien kohdalla siis huomattava. Eräs haastateltu mainitsikin sinkkuna olemisen ja yksityiselämästä puhumisen yhteyden:

Mä oon ollu pitkään tässä sinkkuna, ni ei oo semmosta kotia, jossa ois parisuhde olemassa. Se tietysti vaikuttaa.

Ne haastateltavat, jotka eivät olleet parisuhteessa, kertoivat, etteivät aktiivisesti tuo seksuaalista suuntautumistaan esille työpaikalla, mutta eivät rupea valehtelemaan, jos joku kysyy asiasta. Erään yksin elävän haastatellun mielestä oma homoseksuaalisuus ei tule millään lailla ilmi työpaikalla. Parisuhteen puuttuminen tarkoitti siis haastateltujen kohdalla työn olevan suuremmalla sijalla elämässä kuin parisuhteessa elävillä. Parisuhteessa elävät eivät maininneet välttävänsä homoseksuaalisuutensa aktiivista esille tuomista. Kaikki haastateltavat, jotka elivät parisuhteessa, olivat tulleet kaapista työyhteisölle juurikin kertomalla parisuhdetilanteestaan. Myös Valveen (2004) tekemistä haastatteluista tuli ilmi, että perhetilanne saattoi auttaa asian puheeksi ottamista. Omasta homoseksuaalisuudesta voi olla helpompaa kertoa konkreettisen aiheen kautta. (Valve 2004, 213.)

Henkilön homoseksuaalinen suuntautuminen tulee usein ilmi juurikin parisuhteesta puhuttaessa. Sinkun työntekijän homoseksuaalisuus ei kenties tule yhtä selkeästi esille vapaa-ajan tekemisistä puhuttaessa kuin parisuhteessa elävällä. Puolisosta ja perheestä on helppoa ja luonnollista puhua, mutta vapaa-ajasta kertominen ilman parisuhdetta voikin olla hankalampaa. Tämä ei päde kuitenkaan ainoastaan homoseksuaaleihin. Yhteiskunnassamme parisuhdetta pidetään tavoiteltavana tilana ja yksinelämistä ajatellaan huonompana vaihtoehtona.

Mitä homoseksuaalisuutta ilmentävää työntekijä, joka ei elä parisuhteessa, voisi sitten puhua työpaikallaan? Heteroseksuaalin henkilön seksuaalinen suuntautuminen tulee ilmi puhumalla esimerkiksi viehättävistä vastakkaisen sukupuolen edustajista. Kenties työyhteisön homoseksuaali jäsen toivoisi, että myös hänen puheilleen ihastuksista tai mieluisista ihmisistä, olivatpa nämä mitä sukupuolta tahansa, olisi tilaa. Kenties homoseksuaali työntekijä toivoisi voivansa puhua vaikkapa seksuaalivähemmistöille tarkoitetuista harrastepiireistä, Helsinki Pride -viikolle osallistumisesta tai sateenkaarimessusta. Mediassa nostetaan esille seksuaalivähemmistöihin liittyviä aiheita usein, ja homoseksuaali työntekijä haluaisi varmasti osallistua keskusteluun rohkeasti omana itsenään ja omia näkökulmiaan esiintuoden. Vaikka kirkon työyhteisöt ovat omanlaisiaan, ja ne voivat

erota muista työyhteisöistä joissakin asioissa, keskustellaan niissäkin asioista laidasta laitaan.

7.2.4 Kaapista ulostulolla pääasiassa hyviä vaikutuksia

Kuten Valveen (2004) haastatelluilla, myös tätä opinnäytetyötä varten haastatelluilla kirkon työntekijöillä oli kokemuksia siitä, miten salailu voi saada suuretkin mittasuhteet ja jopa johtaa pelkoon mielenterveyden järkkymisestä (Valve 2004, 212). Osa haastatelluista kertoi parisuhteen salailun ja sen mukana tulleen elämän järjestelemisen olleen energiaa vievää ja mielenterveydelle haitallista.

Kyl mä jotenki koin et siinä (salailussa) on sellaset kieroon kasvamisen elementit helposti ja et se (salailu) ei oo mielenterveydellisesti hyvä asia pidemmän päälle. Sehän ahdistaa koko ajan se pelko siitä paljastumisesta. (---) Sehän vie kauheesti energiaa ku koko aja mietit et näkeeks joku, voijaaks me mennä yhtä aikaa kauppaan. Et kyllä se (kaapista tulo) ehottomasti kannattaa.

Osa haastatelluista kertoi pelänneensä, että läheiset sekä työtoverit hylkäisivät heidät, jos heidän homoseksuaalisuutensa paljastuisi. Osa Valveen (2004) haastatelluista pelkäsi työnsä puolesta eikä sen vuoksi halunnut tuoda yksityiselämäänsä julki työpaikalla (Valve 2004, 213). Tätä opinnäytetyötä varten haastatelluista yksikään ei maininnut pelkäävänsä työnsä puolesta. Tähän on voinut vaikuttaa esimerkiksi Piispainkokouksen laatima, vuonna 2010 julkaistu selvitys *Parisuhdelain seuraukset kirkossa*, jossa todetaan, ettei kirkon työntekijän rekisteröity parisuhde olemassa olevan lain mukaan ole este kirkossa työskentelyyn (Piispainkokous 2010, 78).

Kaikki haastatellut kokivat, että ulostulo oli positiivinen asia ja että sillä oli hyviä vaikutuksia. Kaikki haastatellut kokivat, että työyhteisössä oleminen, kuten yksityiselämäkin, helpottui homoseksuaalisuuden salaamisen loputtua. Haastatellut kokivat ihmissuhteiden pysyneen kaapista ulostulon jälkeen vähintäänkin yhtä hyvinä, muutamaa ihmissuhdetta lukuun ottamatta. Kaikki kokivat, että ulostulo

oli vaikuttanut positiivisesti ihmissuhteisiin, sillä salailun loputtua he pystyivät puhumaan avoimemmin kaikesta.

Osa haastatelluista koki, että on omalla olemassaolollaan vaikuttanut työtovereiden mielipiteisiin ja asenteisiin homoseksuaalisuuden suhteen. Eräs pohdiskeli, että voisi avata ihmisten silmiä enemmänkin olemalla työyhteisössä avoimemmin oma itsensä. Eräs haastatelluista mainitsi myös, että oman ulostulon jälkeen myös toinen työyhteisön jäsen oli tullut ulos kaapista, eli oma esimerkki oli rohkaissut muitakin.

7.3 Avoimuus homoseksuaalisuudesta esimiehille

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä – tutkimukseen vastanneista kolmanneksen esimies tiesi vastaajan homo- tai biseksuaalisuudesta (Mustola & Vanhala 2004, 39–41). Tähän opinnäytetyöhön haastatellusta viidestä henkilöstä neljä oli keskustellut omasta homoseksuaalisuudestaan niin kirkkoherran kuin piispankin kanssa. Vain yksi ei ollut keskustellut homoseksuaalisuudestaan esimiehensä kanssa, mutta hän kertoi, ettei kuitenkaan salaile homoseksuaalisuuttaan esimiehiltään.

Osa haastatelluista on kertonut esimiehelle homoseksuaalisuudestaan itse, kun taas osa haastatelluista kertoi kolmannen osapuolen kertoneen esimiehelleen. Yksi haastatelluista oli tullut avoimeksi jo edellisessä työpaikassaan, ja toisen kanssa asia oli esillä työnhaussa. Yhdellä haastatellulla parisuhteen rekisteröinti levisi seurakunnan tietoisuuteen juoruilun kautta, jolloin esimiehelle ei ehditty kertoa henkilökohtaisesti.

Omasta homoseksuaalisuudesta kertominen esimiehelle ei ole aina luontevaa tai mielekästä. Haastateltava, joka ei ole asiasta esimiehensä kanssa puhunut, koki säästävänsä esimiehensä harmilta: esimiehen ei tarvitse ottaa asiaan kantaa, jos hänelle ei oma-aloitteisesti siitä kerro. Toisella haastateltavalla oli edellisessä työpaikassaan ollut tilanne, jossa esimies oli asiasta tiennyt, mutta aihe-

ta kierreltiin. Tämän hän koki johtuvan siitä, että ”esimiesasemassa olevat pelkäävät, että he ovat viimekädessä vastuussa, jos joskus tulee jotain ongelmaa.” Eräs haastateltu kertoi, että jo nuorena hänen vanhempansa sanoivat, ettei kaikille sukulaisille tule kertoa, vaan heidät tulee säästää asialta. Esimiestä suojellaan konflikteilta, eikä muita haluta saattaa vastuuseen omista ongelmista. Vain kottaako kotoa opittu tarve suojella muita siis myös työelämässä?

Esimiesten reaktiot haastateltujen työntekijöiden homoseksuaalisuuteen ovat vaihdelleet täydestä hyväksynnästä avoimeen negatiivisuuteen. Suurin osa haastatelluista ei maininnut esimiehiltään erityisen vahvaa reaktiota kaapista tuloonsa ja täysin kielteisiä reaktioita on ollut vain yhdellä haastateltavalla. Syy reaktioiden vähäisyyteen ja laatuun saattaa johtua esimiehen asemasta. Johtavassa asemassa toimivalla henkilöllä on sanomisistaan erilainen vastuu kuin työtovereilla ja seurakuntalaisilla, eikä hän välttämättä voi samalla tavalla tuoda henkilökohtaisia mielipiteitään esille.

Eräällä haastatellulla oli kokemuksia esimiehen avoimen negatiivisesta suhtautumisesta. Lähiesimiehelle selvisi työntekijän seksuaalinen identiteetti tämän rekisteröityä parisuhteensa.

Tää mun lähin esimies haukku mut ensi puhelimesta ja sen jälkeen vielä kehityskeskustelussa. Ja kaikki nää mahdolliset kliseet, että se on syntiä, et kuinka sä voit tehdä näin, etkö sä aattele yhtään seurakuntalaisia.

Toisella haastatellulla homoseksuaalisuus on vaikuttanut työnhaussa rajoittavasti. Hänet sijoitettiin hakemansa seurakunnan sijasta hiippakunnan toiseen seurakuntaan. Tämä johtui siitä, että seurakunnassa johon työntekijä oli hakenut, syntyi riitatilanne hänen homoseksuaalisuutensa vuoksi. Osalle haastateltavista on tullut esimiestasolta kehotuksia pitää matalaa profiilia seksuaalisesta identiteetistään.

Toisaalta esimiestaholta on saatu myös kiitosta ja tukea avoimuudesta. Eräs haastatelluista sai esimieheltään positiivista palautetta sen jälkeen kun alkoi puhua rohkeammin itsestään työyhteisössään. Haastatellun kokemuksen mu-

kaan avoimuus toi avoimuutta, ja hänen persoonansa pääsi esiin. Myös työn ulkopuolista elämää on tuettu esimiesten puolelta. Mieshaastateltava, jolla on lapsi naisparin kanssa, oli pyytännyt vapaata lapsen ristiäisten vuoksi, johon esimies oli todennut, että on tärkeää, että hän pääsee tilaisuuteen mukaan, eikä siis arvostellut miehen uudenlaista perhemuotoa. Eräs haastatelluista jäi virka-vapaalle aloitettuaan seurustelun samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa. Hän sai tukea piispalta pohtiessaan kykenisikö palaamaan salailevaan ilmapiiriin, jossa joutuisi jatkuvasti pohtimaan työnsä ja yksityiselämänsä suhdetta. Piispa toivotti hänet lämpimästi takaisin seurakuntatyöhön.

Oli työpaikka mikä tahansa, esimiehen antama tuki on tärkeä osa työhyvinvointia. Varsinkin seurakuntatyössä työyhteisö on usein tiivis ja kokemus hyväksynnästä ja arvostuksesta tärkeä. Mikäli työntekijä ei koe nauttivansa täyttä tukea ja luottamusta esimieheltään, hänen motivaationsa voi laskea. ja hän voi tuntea epävarmuutta työssään. Etenkin konfliktitilanteissa esimiehen tehtävä on turvata alaistensa jaksaminen ja turvallisuudentunne. Osa haastatelluista on saanut esimieheltään tukea tilanteessa, jossa seurakuntalaiset tai entiset työtoverit ovat arvostelleet tai uhkailleet heitä

Mä pystyn näyttämään esimiehille ne haukkumakirjeet, ja tavallaan todetaan yhdessä et annetaan asian olla, asia hyvä et on tiedossa. Tavallaan et on backoppi ettei tarvii yksin kantaa.

Haastatelluista kaikki eivät ole kuitenkaan kokeneet esimiesten tukeneen heitä tilanteissa, joissa turvallisuudentunne on ollut uhattuna. Räikeimmässä esimerkissä esimies on liittynyt seurakunnan haukkumakuoroon. Kyseisen esimerkin työntekijä hakeutui eri työtehtäviin seurakunnan sisällä, osittain koska ei kokenut nauttivansa esimiehensä luottamusta.

Se oli etulinjassa meitä haukkumassa näitten seurakuntalaisten kanssa. Ja piti oikein tämmösiä tilaisuuksia, jossa oli seurakuntalaisia ja missä meitä haukuttiin ja suhtauduttiin aggressiivisesti.

Valveen (2004) haastatellut kokivat piispojen kannanotot sekä kokemukset piispojen käytöksestä ja suhtautumisesta uhkana. Eräs haastateltava kertoi piispan kehottaneen työnhakutilanteessa luopumaan homoseksuaalisesta elämänta-

vasta, jos haluaisi työn. (Valve 2004, 217.) Valveen vuonna 2003 tekemien haastattelujen sekä tätä opinnäytetyötä varten tehtyjen haastattelujen välillä on nähtävissä selkeä ero suhteessa piispoihin. Tätä opinnäytetyötä varten haastatellut henkilöt eivät maininneet piispoja uhkina, päinvastoin. Eräs haastateltu kertoi piispojen ja kirkon kannanottojen kulkeneen rinta rinnan oman työuransa ja kaapista ulostulon kanssa. Hän kertoi saaneensa vahvistusta omalle työntiteetilleen piispojen homoseksuaalien asemaa vahvistaneista lausunnoista.

7.4 Avoimuus homoseksuaalisuudesta seurakuntalaisille

7.4.1 Avoimuuden hankaluus seurakuntalaisten suhteen

Lähes kaikilla haastatelluilla avoimuus seurakuntalaisten suhteen tuntui olevan suurin ongelmakohta. Vaikka työntekijä pystyisikin työyhteisössä keskustelemaan perhesuhteistaan ja olemaan oma itsensä, koettiin asiakkaiden kanssa tarvetta olla varovaisia. Haastatelluista ainoastaan yksi kertoi, että vaikka osa seurakuntalaisista hänen homoseksuaalisuudestaan tietääkin, ei ongelmia ole tullut. Loput haastateltavista olivat jossain vaiheessa työuraansa joko saaneet suoraa negatiivista palautetta tai pitäneet matalaa profiilia sitä välttääkseen. Myös Valveen (2004) haastattelemat työntekijät kokivat seurakuntalaiset ja päätösvaltaiset luottamushenkilöt suurimmaksi uhaksi (Valve 2004, 215).

Mut jos mä seurakuntalaisiin päin puhuisin, niin sitten sitä palautetta sais.

Suurin osa haastateltavista on jättänyt kertomatta henkilökohtaisesta elämästään seurakuntalaisille, mikä tosin ei ole harvinaista heteroseksuaalien työntekijöidenkään parissa. Vaikka työntekijä saattaa käyttää omia perhetarinoitaan hartauksissa ja saarnoissa, eivät kaikki työntekijät puhu seurakuntalaisille avoimesti yksityisasioistaan. Yksi haastateltu totesi, ettei hän puhuisi perheasioistaan työssään, vaikka hänellä olisikin "heteroperhe".

Mä luulen että ihan samalla tavalla heterot joutuu miettimään ja suojaamaan yksityisyyttään, että ei se oo pelkästään homoseksuaalien taakka.

Vaikka media ja yleinen ilmapiiri kertovat homoseksuaaleihin suhtautumisen muuttuneen lähivuosina sallivammaksi, kaikissa seurakuntapiireissä se ei välttämättä vielä näy. Osa haastatelluista kertoi suuren osan seurakuntien aktiivijäsenistä olevan vanhempaa ja konservatiivista väestöä, joiden maailmankatso- mus on vakiintunut ja mielipiteiden muuttuminen on hitaampaa. Usein myös nuoremmilla aktiivijäsenillä sekä luottamushenkilöillä on vahvat konservatiiviset mielipiteet. Osa haastatelluista koki, että vastustavan mielipiteen ilmaisu tuntuu helpommalta kuin homoseksuaalisuuden puolustaminen. Mielipiteitä löytyy molemmilta äärilaidoilta, mutta homoseksuaalisuuteen positiivisesti suhtautuvat kristityt tuntuivat osassa haastateltujen työntekijöiden seurakunnista olevan hiljainen vähemmistö aktiivisten seurakuntalaisten parissa. Mielipidekyselyistä kuitenkin ilmenee, ettei suuri osa suomalaisista tai kirkkoon kuuluvista koe homo- seksuaalisuutta kielteisenä (Alastalo 2010; Seta 2011).

Varsinkin lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä seksuaalisuutta koskevat kysymykset ovat erityisen herkkä aihe. Lähes jokaisessa haastattelussa leirityö ja siihen liittyvät vastuutehtävät herättivät keskustelua. Haastateltavat kertoivat kokemuksistaan, joissa he ovat omatoimisesti jättäneet saunavalvonnan isosille tai muille ohjaajille, tai heille on esimiehen tai työtoverin taholta annettu ymmär- tää että näin olisi kaikkien kannalta parempi. Osalla haastatelluista oli koke- muksia, että lasten ja nuorten kanssa työskennellessä homoseksuaalisuus tun- nutaan yhdistävän pedofiliaan, mikä koettiin todella loukkaavana. Työntekijöi- den suurin pelko tuntui olevan vanhempien suhtautumisessa.

Nimenomaan asiakaskontakteihin ja ulospäin, niin kylhä sitä on hy- vin varovainen ja en mä tuu aktiivisesti ja oma-alotteisesti siitä pu- huneeks. Ja yks tyypillinen työalue on mm. rippikoulutyö ja voisin kuvitella, et jos oisin siitä (omasta homoseksuaalisuudesta) kovin isosti puhumassa, ni kyl siit vois tulla joidenkin vanhempien näkö- kulmasta hankalampiiki tilanteita ja palautteita.

Eräs haastateltu koki, että aikuisilla on myös velvollisuus suojella lasta tai nuorta aiheilta, jotka eivät vielä kuulu hänen kehitystasollensa. Lapsen ei tulisi joutua ottamaan kantaa asioihin, joita hän ei vielä ymmärrä tai osaa käsitellä, mukaan lukien seksuaalisuutta koskevat kysymykset. Eräs nuorten parissa ennen työtään tehnyt haastateltava kertoikin, että yksi syy oman homoseksuaalisuuden piilossa pitämiseen johtuu kokemuksesta että hänellä on tietynlainen kasvatusvelvollisuus.

Ettei saa järkyttää heidän kasvuaan tietyillä asioilla, eli ettei kertonut itsestään. He joutuisivat tietyllä tavalla kantamaan sitä ja miettimään, mitä mun päässä liikkuu.

Toisaalta osa haastatelluista koki, että omalla esimerkillä voi vaikuttaa siihen kuinka luontevana asiana homoseksuaalisuutta käsitellään, ja miten nuori kokee oman seksuaalisuutensa. Varsinkin oman seksuaalisen identiteettinsä kanssa painivan nuoren kanssa on hyödyksi, kun on itse kokenut samoja kipuiluja. Omalla avoimuudellaan voi viestittää, että kaapissa ei ole pakko elää, eikä ole hyväksi kieltää omaa itseään. Eräs haastateltu tekee työtä myös seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten kanssa. Hän totesikin, ettei työntekijä voi omalla esimerkillään antaa kuvaa, että oman seksuaalisuuden sulkeminen ulkopuolelle olisi hyväksi. Hän kuvaili itsensä kieltämistä henkisesti vahingoittavana valintana, joka tuhoaa ihmisen.

Tää on edenny nyt tähän pisteeseen, ettei voi olla enää kaapissa, ei voi antaa nuorille sitä mallia et kaapissa on hyvä olla, että jos sä et oo oma ittes niin sä kuolet, omasta kädestä tai muuten.

7.4.2 Seurakuntalaisten palaute

Haastatelluilla oli monenlaisia kokemuksia seurakuntalaisten suhtautumisesta työntekijän homoseksuaalisuuteen: osa oli saanut seurakuntalaisilta negatiivista palautetta, osa positiivista palautetta ja osan homoseksuaalisuus ei ollut herättänyt sen suurempaa tunnekuohua seurakuntalaisissa.

Seurakuntalaisten kielteinen suhtautuminen oli ilmennyt työntekijän välttelynä ja toiminnasta pois jäämisenä. Osa haastatelluista oli saanut negatiivista palautetta kirjeiden tai sähköpostin kautta. Eräs haastateltu tunsii homoseksuaalisuutensa paljastumisen jälkeen muuttuneensa pidetystä työntekijästä hylkiöksi ja koki tilanteen hyvin ahdistavaksi. Toinen haastateltu oli saanut seurakuntalaisilta negatiivista palautetta seksuaalivähemmistöjen kanssa tehtävästä työstään. Haastateltujen mukaan aktiivijäsenten negatiivinen asenne satuttaa paljon, ja ilman heidän luottamustaan työtä on raskasta tehdä.

Haastateltujen mukaan tieto työntekijän homoseksuaalisuudesta on usein ainoastaan aktiivijäsenten keskuudessa. Kaupungilla saattaa kulkea huhuja, eivätkä seurakunnan aktiivitoiminnan ulkopuoliset henkilöt välttämättä tiedä, kenestä työntekijästä on kyse. Eräs haastatelluista kuuli, ettei hänen homoseksuaalisuutensa ollutkaan niin pimennossa seurakuntalaisilta kuin mitä hän oli ajatellut. Vastakkaista sukupuolta oleva seurakuntalainen oli ilmaissut kiinnostuksensa häntä kohtaan siitä huolimatta, että muut seurakuntalaiset olivat hänelle tämän homoseksuaalisuudesta vihjaisseet. Tämä kertoo siitä, ettei asiasta siis oltu tehty sen suurempaa numeroa seurakuntalaisten keskuudessa. Eräs toinen haastateltava pohtikin naureskellen, että homoseksuaalille työntekijälle hänen seksuaalinen identiteettinsä saattaa olla isompi asia kuin se itse asiassa seurakuntalaisista onkaan. Vaikka seurakunnassa saattaa olla pieni ja äänekkäs vastustajien joukko, suurta osaa ihmisistä asia ei hetkauta sen suuremmin.

7.5 Homoseksuaalisuuden vaikutus haastateltujen työidentiteettiin

Valveen (2004) tekemistä hengellisen työn tekijöiden haastatteluista välittyi, miten seksuaalinen identiteetti on hengellisen työn tekijälle osa ammatillista identiteettiä. Vähemmistöidentiteetti on antanut merkitystä työlle ja identiteetin jäsenyys on auttanut myös ammatillisen työn jäsentämistä. Työntekijä nähtiin kokonaisuutena, josta ei voi erottaa yksityisidentiteettiä ja ammatti-identiteettiä erilleen. Eräs haastatelluista mainitsi seksuaalisen identiteetin läpikäymisen myös työvälineeksi. (Valve 2004, 218.)

Tähän opinnäytetyöhön haastatellut kirkon työntekijät kertoivat homoseksuaalisuuden vaikuttaneen heidän työidentiteettiinsä positiivisesti. Haastateltujen mukaan oma homoseksuaalisuus on lisännyt ymmärrystä erilaisuutta kohtaan ja lisännyt valmiuksia kohdata muita ihmisiä, joilla on erilaisuuden, poikkeavuuden tai syrjässä olemisen kokemuksia. Haastatellut kertoivat, että omat kokemukset erilaisena olemisesta ovat vahvistaneet työidentiteettiä. Omat kokemukset ovat lisänneet kapasiteettia antaa lausuntoja ja kertoa mielipiteitä asioista.

Onhan se sit varsinkin siinä vaiheessa, kun se oli itselle hirvittävän kipeä asia, niin on se omaa ymmärtämistä jotain muuta erilaisuutta kohtaan kyllä lisännyt ja avannut silmiä, en tiä mikä se keino sit muuten olis jos ei olis tämä, ehkä jos olis joku muu. Mut jossei olis muuta, niin aika laput silmillä, sokea paukapää olis ittekin, ja olis hyvin helppo sanoa että asiat on näin ja niitten kuuluu olla näin ja tää on oikein ja ei tässä oo mitään ongelmaa.

Eräälle haastatellulle homoseksuaalisuus puolestaan oli aiemmin aiheuttanut epäröintiä ammattinsa suhteen. Hän harkitsi kaapista ulostulonsa jälkeen kirkon töiden jättämistä, koska koki, että työ jossa ei tarvitsisi miettiä omaa yksityiselämäänsä, olisi parempi. Hän kuitenkin koki, ettei ratkaisu olisi kirkon moniäänisyyden kannalta hyvä pitkällä tähtäimellä: jos kaikki homoseksuaalit jättävät kirkon, ei kirkon suhtautuminen homoseksuaalisuuteen muutu koskaan. Myös Valveen (2004) haastatellut mainitsivat työelämän ja yksityiselämän yhteensovittamisen työn rasittavuutta lisääväksi tekijäksi ja eräs heistä olikin päätenyt eroon kirkon virasta yksityiselämän ja työn sovittamisen vaikeuden vuoksi (Valve 2004, 212, 217).

Eräs haastateltu kertoi kokevansa tärkeäksi sen, että homoseksuaalina kirkon työntekijänä hän voi olla levittämässä evankeliumia rajoituksetta:

Sillei koen, et joteki oon avaamassa, poistamassa sellasia evankeliumin esteitä pelkästään omalla olemassaolollani, ku jotku ihmiset laittaa sen ehdoksi, että jos oot hetero, tai ainaki kieltäydyt (homoseksuaalisuuden toteuttamisesta), ni pääset taivaaseen ja näin, ni joteki koen että se on mun tehtävä tässä olla, että pappikin voi olla tämmönen ja puhumassa evankeliumin puolesta siinä suhteessa et

ei oo tämmösiä rajoituksia. Se on mulle semmonen kutsumus tai tehtävä, minkä ite oon kokenu.

Osalla haastatelluista oli kokemuksia oman homoseksuaalisuuden hyödyntämisestä hengellisessä työssä joko järjestämällä erityisesti seksuaalivähemmistöille tarkoitettua ohjelmaa tai tarjoamalla vertaistukea tuntemilleen homoseksuaaleille asiakkaille tai työtovereiden hänelle ohjaamilleen seurakuntalaisille. Eräs kertoi myös itse joutuneensa aiemmin hengellisen väkivallan uhriksi homoseksuaalisuutensa vuoksi ja mainitsi nyt auttavansa hengellisen väkivallan uhreja työssään.

Mut et aattelin et nää kaikki vaiheet niiku tän uskonkriisin ja muiden kanssa on tehneet musta vahvan ja soveliaan tähän työhön mitä mä nyt teen, et en antais niitä pois kuitenkaan.

7.6 Homoseksuaalisuuden ja uskon suhde

Hengellisen työn tekijöille oma hengellinen elämä on apuväline ja työkalu. Tämän vuoksi on tärkeää, että hengellisen työn tekijä on pohtinut omaa uskoaan myös suhteessa omaan homoseksuaalisuuteensa. Koska sekä usko että homoseksuaalisuus ovat uskovalla homoseksuaalilla merkittäviä omaa identiteettiä määritteleviä tekijöitä, on tärkeää, ettei hänellä ole ristiriitaa niiden välillä. Homoseksuaali hengellisen työn tekijä joutuu miettimään niiden suhdetta myös siksi, että hän kohtaa työssään ihmisiä, jotka ajattelevat homoseksuaalisuudesta monin eri tavoin.

Joillekin ihmisille homoseksuaalisuus on jyrkässä ristiriidassa uskon kanssa, eikä heidän mielestään homoseksuaali voi toimia kirkon työssä. Haastatelluille kirkon työntekijöille oma usko oli kuitenkin suuri voimavara. He myös kokivat, etteivät voisi tehdä hengellistä työtä ilman omaa hengellistä elämäänsä.

7.6.1 Taustan vaikutus homoseksuaalisuuden ja uskon suhteeseen

Haastatelluista osa kertoi oman lapsuudenkotinsa sekä hengellisen taustansa olleen herätysliikevaikutteinen, mikä on vaikuttanut paljon omaan ajatusmaailmaan, myös homoseksuaalisuuden suhteen. Useimmat haastatelluista kertoivat ymmärtäneensä teini-iässä olevansa homoseksuaaleja, ja eräs haastateltu kertoi ymmärtäneensä homoseksuaalisuutensa vasta noin 30-vuotiaana. Lähes jokainen haastateltu mainitsi rukoilleensa Jumalalta muutosta seksuaaliseen suuntautumiseensa tajuttuaan olevansa homoseksuaali. Nuoruudessaan homoseksuaalisuutensa huomanneet ovat yrittäneet taistella homoseksuaalisuuttaan vastaan ja elää heteroseksuaalista elämää. Osa haastatelluista on ollut aiemmin naimisissa vastakkaisen sukupuolen edustajan kanssa.

Kaikki haastatellut mainitsivat homoseksuaalisuutensa olleen heille aiemmin erittäin kipeä ja vaikea asia. He ajattelivat homoseksuaalisuuden olevan väärin ja syntiä ja moni haastateltu mainitsi ajatelleensa, että oli matkalla helvettiin homoseksuaalisuutensa vuoksi. Myös yhteiskunnan kielteinen suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on vaikuttanut haastateltujen omaan ajatusmaailmaan.

Hengellisten yhteisöjen auktoriteetti paistoi haastateltujen kertomuksista läpi. Ainoastaan yksi haastateltava perusteli homoseksuaalisuuden vaikeutta itselleen sillä, että omatunto tai oma käsitys Jumalasta oli ristiriidassa homoseksuaalisuuden kanssa. Sen sijaan haastatellut perustelivat sen vaikeutta hengellisten yhteisöjen auktoriteetilla: he olivat oppineet omasta perhetaustasta tai omasta hengellisestä yhteisöstä, että homoseksuaalisuus on väärin. Eräällä haastatellulla oli kokemuksia homoseksuaalisuuden yhteisöllisestä tuomitsemisesta myös ammattiin valmistavassa koulussa. Hengellisen yhteisön merkitys on siis ollut haastatelluille suuri. Lapsuuden ja nuoruuden aikainen käsitys homoseksuaalisuuden vääryydestä ja syntisyydestä on ollut pitkään taakkana osalle haastatelluista, ja he ovat joutuneet pitkään työstämään ajatuksiaan saadakseen kauhukuvat pois mielestään.

Useammalla haastatellulla oli kokemuksia, miten heitä on kehotettu kotona ja entisillä työpaikoilla olemaan hiljaa homoseksuaalisuudestaan. Eräs haastateltu nimesi omat kokemuksensa hengelliseksi väkivallaksi. Hän on mielestään joutunut hengellisen väkivallan kohteeksi, kun ei ole saanut olla totta, sitä mitä on. Lapsuudenkodissa häntä on vaiennettu ja pyydetty säästämään sukulaisia hänen homoseksuaalisuudeltaan, koulussa on ollut äärimmäisen kielteinen ilmapiiiri homoseksuaalisuuden suhteen ja homoseksuaalisuuden on opetettu olevan väärin ja vielä työpaikallaankin häntä on kehotettu olemaan hiljaa homoseksuaalisuudestaan.

Kyl mä niiku aattelen et mä oon ehdottomasti hengellisen väkivallan uhri, mutta se ei oikeuta mua katkeroitumaan kirkkoa tai Jumalaa kohtaan, et ihmiset on ollut pahoja ja vääriä auktoriteetteja ja mä oon ollu liian nuori vastustaakseni niitä. (---) Mut kyl mä silloin ajattelin, et varmaan se homous sitten on syntiä ja varmaan siitä pitäis tehdä parannus, mutta minkäs teet. Nuori ihminen on yrittänyt rimpuilla pois parisuhteesta synnintuskissaan, mutta ethä sä saa ites-täs yhtä osaa leikattua pois. Käsiki olis helpompi vetää kirveellä. Et se (traumoista selviytyminen) on ollu pitkä prosessi, jota terapian kautta on käyty lävitse, sitte eheytynyt siitä omaksi itsekseen ja löytänyt tasapainon. Musta on paljon surullisempaa se, miten jotkut luopuu uskostaan kun ensin luulevat että saa tulla sellaisena kuin on, mutta sitten todettu että et sä saakaan tulla.

Moni ihminen joutuu varmasti edelleen kokemaan hengellistä väkivaltaa. Vaikka käsitys homoseksuaalisuudesta on yleisesti muuttunut, on olemassa edelleen yhteisöjä, joissa homoseksuaalit joutuvat salaamaan ja kieltämään seksuaalisen suuntautumisensa.

7.6.2 Haastateltujen nykykäsitys uskosta ja Raamatusta

Haastatellut kuvasivat jumalakuvaansa sekä suhdetta uskoon, uskontoon ja kirkkoon, muuttuneeksi. Oman homoseksuaalisuuden pohdinnalla on ollut osansa näissä muutoksissa. Oman uskon ja jumalakuvan kuvailtiin muuttuneen kauemmas fundamentalistisesta, mustavalkoisesta ajattelusta, värisävyjä omaavaksi. Osa haastatelluista mainitsi alkaneensa jossakin vaiheessa ajatella, että heidät on luotu homoseksuaaleiksi ja että homoseksuaalisuus ei olekaan

synti. Osa haastatelluista mainitsi tehneensä pesäeroa hengelliseen kotiinsa ja omiin hengellisiin yhteisöihinsä niiden ehdottoman kielteisen suhtautumisen vuoksi. Eräs haastateltu kertoi ajatelleensa teoriassa, että koska homoseksuaalisuus ei ole omaa syytä tai omaa valintaa, eikä se tee pahaa ketään kohtaan, ei siitä voi tuntea syyllisyyttä. Käytännössä taas tunnetasolla ja kokemustasolla asia on ollut vaikeampi, vahvasti kielteisen taustan vuoksi.

Haastateltavat eivät enää ole kokeneet oman uskonsa ja homoseksuaalisuutensa välillä olevan ristiriitaa. Eräs haastateltava ei myöskään tuntenut, että omalla homoseksuaalisuudella ja uskolla olisi erityistä suhdetta. Haastatellut kertoivat nykyisin uskovansa Jumalan luoneen heidät homoseksuaaleiksi. Haastatellut kertoivat uskon olevan heille tärkeä osa elämää, ja ettei usko ole kadonnut tai menettänyt merkitystään homoseksuaalisen identiteetin vuoksi. Eräs haastateltu mainitsi edelleen pitäytyvänsä tiukasti uskontunnustuksessa ja koki olevansa perinteinen uskonasioissa ja kirkon oppiin liittyvissä kysymyksissä. Eräs haastateltu kuvasi omaa käsitystään homoseksuaalisuudesta:

Sit oon ajatellu ajan mittaan enemmän niin, et jos miettii rakkautta sillä tavalla että on Isän agape – rakkaus ja me heijastamme sitä, niin on erilaisia peilejä, jotka heijastavat valoa eri tavoilla. (---) Mut tällasista ominaisuuksista, jotka on mun ymmärtääkseni puhtaasti ja pelkästään erilaisuutta ja joka voi heijastaa Jumalan rakkautta, niin ettei niistä tarvitsisi vääntää.

Kaikista haastatteluista ilmeni selkeästi, että usko on toiminut haastateltaville voimanlähteenä oman homoseksuaalisuuden herättämien tunteiden käsittelemiseen. Yhdeltäkään haastatellulta ei tullut kuvaa, että oma usko olisi ollut esteenä oman homoseksuaalisuuden hyväksymisessä, päinvastoin:

Usko on just se, mikä on vapauttanu mussa sen, että saa olla sel-lanen kun on.

Haastatellut kertoivat kunnioittavansa Raamattua Jumalan Sanana, mutta eivät Raamattua lukiessaan käytä kirjaimellista tulkintaa. Haastatellut ovat nuorempana tulkinneet Raamattua kirjaimellisesti, ja raamatunkohdat, joissa tuomitaan samaa sukupuolta olevien seksi, ovat olleet heille yksiselitteisen kieltäviä. He

kuvailivat Raamattua rakkaaksi kirjaksi, ja uskoivat että Jumala puhuu sen kautta, vaikkei tekstiä lukiessa käyttäisikään kirjaimellista tulkintatapaa. Samaa sukupuolta olevien seksin kieltävät raamatunkohdat eivät haastateltujen mielestä puhu nykypäivän homoseksuaalisesta identiteetistä. Roomalaiskirjeen kohta (Room. 1:26–27), jossa puhutaan luonnollisen sukupuoliyhteyden vaihtamisesta luonnottomaan, tulkittiin pohdinnalla luonnollisuudesta. Eräs haastateltu pohti, että homoseksuaalille heteroseksuaalinen yhteys ei ole luonnollinen ja onkin parempi pysyä itselle luonnollisessa vaihtoehdossa, jotta ei aiheuta vahinkoa itselleen tai ympäristölleen.

Sitte oon opiskelujen yhteydessä entistä enemmän ja enemmän sanottanu, ja miettiny niitä raamatunkohtia, jotka kieltää samaa sukupuolta olevien seksin ja samaan aikaan pohtinu että mistä niissä on kyse. Ja että niissä on kyse myös semmosesta ymmärryksestä 2000 vuotta sitten, joka ei oo kerta kaikkiaan enää ajankohtanen, et meidän käsitys seksuaalisuudesta on muuttunu.

7.7 Haastateltujen toiveissa muiden luonteva suhtautuminen

Monelle haastateltavalle ihannetilanne työyhteisössä ja seurakuntalaisten parissa olisi sellainen, ettei omassa seksuaalisuudessa olisi mitään sen kummallisempaa kuin muidenkaan. Haastateltavien mukaan positiivista muutosta on ilmennyt sekä työyhteisön että seurakuntalaisten suhtautumisessa homoseksuaalisuuteen etenkin viimevuosina. Haastateltavat kokivat saaneensa työtovereilta tukea ja arvostusta, vaikka työyhteisön jäseniä, jotka eivät heitä välttämättä hyväksy, löytyy myös. Yleisesti ottaen tämänhetkinen tilanne työyhteisössä koettiin positiivisena ja mielekkäänä, eikä suuria muutoksia osattu kaivata. Suurempaa edistystä toivottiinkin seurakuntalaisten suhteen.

Ihannetilanne olisi sellainen, jossa asiaa ei tarvitsisi käsitellä ja tämä opinnäytetyö olisi täysin tarpeeton. Et eihän se siinä mielessä ole niin ihana asia kuin pitäisi olla. Mutta se nyt ei kauheesti ahdistata, on niin paljon muuta mietittävää. Ehkä hyvä tilanne olis se, että ihmisestä voisi puhua kaikkine piirteineen sen kummemmin veronpainausta nostattamatta.

Pitempään kirkon alalla työskennelleet kertoivat, että vielä 2000-luvun alussa homoseksuaalisuus on ollut vaiettu aihe, johon ei tarvinnut ottaa kantaa. Kirkon virallisten lausumien sekä homoseksuaalisuuden saaman laajan valtakunnallisen huomion koettiin selkeästi vaikuttaneen ihmisten mielipiteisiin. Vuosien varrella kirkossa on herätty homoseksuaalisten työntekijöiden olemassaoloon, ja heitä otetaan enemmän huomioon työyhteisössä. Kehittämistä on kuitenkin vielä jäljellä. Haastateltujen toiveena oli, ettei homoseksuaalisuutta käsiteltäisi enää poikkeavana ilmiönä, vaan luontevana osana elämän monimuotoisuutta.

Tutkimusten mukaan seksuaalivähemmistöihin kuuluvien työntekijöiden huomioonottaminen on hyväksi koko työyhteisön kannalta. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien työntekijöiden huomioiminen ja heidän asemansa parantaminen työpaikalla vaikuttavat tutkimusten mukaan positiivisesti heidän työviihtyvyyteensä, sairauslomien määrään ja työtahokkuuteensa. Lisäksi homo- ja biseksuaalit kokevat työyhteisönsä turvallisemmiksi ja työilmapiiri paranee kaikkien, siis myös heteroseksuaalien työntekijöiden osalta. Vaikutukset ulottuvat myös työpaikkaa laajemmalle: seksuaalivähemmistöjen asemaan liittyvät ongelmat, esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat sekä yksinäisyys, vähenevät. (Lehtonen 2006, 10.)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Homoseksuaalisuuden ja kirkon suhteesta on käyty vahvaa keskustelua mediassa ja yhteiskunnassa koko opinnäytetyöprosessimme ajan. Aihe nousi erityisesti pinnalle TV2:n Homoillassa (A2 teema: Homoilta) syksyllä 2010, mistä lähtien aiheesta on keskusteltu hyvin aktiivisesti. Aiheen näkyvyys on varmasti vaikuttanut tutkimustuloksiin. Aiheen näkyvyyden myötä useimmat ihmiset ovat varmasti joutuneet pohtimaan omaa kantaansa homoseksuaalisuuteen, mikä puolestaan on vaikuttanut haastateltujen työntekijöiden kokemuksiin.

Myönteisyys homoseksuaalisuutta kohtaan on lisääntynyt ja lisääntyy edelleen, mutta kaikille haastatelluille tilanne ei kuitenkaan ole arkipäiväinen ja unelmatilanne. Jos kaikki ihmiset olisivat sitä mieltä, ettei homoudessa ole mitään erikoista, ei asiasta tarvitsisi puhua jatkuvasti eikä tarttua homokritiikkiin.

Arkitodellisuus homoseksuaaleille voi olla hyvin erilainen eripuolilla Suomea ja paikkakuntien väliset erot voivat olla suuria. Toisilla paikkakunnilla ja seurakunnissa homoseksuaalisuus ei ole ennennäkemättömän harvinainen asia, ja kehitys kohti yhdenvertaisuutta näkyy varmasti. Kuitenkin Suomesta löytyy myös paikkakuntia ja seurakuntia, joissa homoseksuaali ei uskalla olla oma itsensä vaan joutuu rajoittamaan itseään. Ei voida myöskään olettaa, että olisi olemassa kaupunkeja, joissa kaikki homoseksuaalit olisivat ulkona kaapista, tai kaupunkeja, joissa kaikki homoseksuaalit olisivat kaapissa. Kokemus on jokaiselle aina yksilöllinen.

Koska haastateltujen määrä oli pieni, ei heidän kokemuksistaan voida tehdä koko Suomea koskevia yleistyksiä. Aineisto antaa kuitenkin suuntaa, millaisia kokemuksia homoseksuaaleilla kirkon työntekijöillä voi olla. Haastateltujen kokemukset olivat yllättävän homogeenisiä. Jokainen haastateltu koki tilanteen työyhteisössään haastatteluhetkellä hyvänä, mutta oli myös kokenut vaikeita tilanteita sekä itsensä rajoittamista. Kaikki haastatellut olivat pohtineet oman homoseksuaalisuutensa ja kirkon työn yhteensopivuutta ja he pystyivät sanoittamaan

omia ajatuksiaan uskon, työidentiteetin ja seksuaalisen suuntautumisen suhteesta. Jokainen koki pystyvänsä sovittamaan yhteen nämä kolme eri osaluetta elämässään. Lähes jokainen haastateltu oli kokenut muiden ihmisten suhtautumisessa haasteita ja ymmärtämättömyyttä, mutta he kokivat lähivuosi-na tapahtuneen merkittävää muutosta parempaan ja kohti yhdenvertaisuutta.

Olisimme toivoneet löytävämme monipuolisemman joukon ihmisiä erilaisilla avoimuustasoilla. Uskomme homoseksuaalisuutensa salaavia kirkon työntekijöitä olevan paljon ja koemme että heidän äänensä olisi ollut tärkeää saada kuuluviin. Uskomme haastateltujen Arcus – verkostoon kuulumisen vaikuttaneen aineistoon jonkin verran. Koska haastatellut kuuluivat järjestöön, he olivat pohtineet omaa homoseksuaalisuuttaan vertaistuellisesti ja rakentavasti, ja osasivat sanoittaa tilanteensa selkeästi. Toisaalta järjestössä aktiivisesti toimivan mielipiteitä on voinut värittää järjestöön kuuluvien ihmisten kokemukset ja mielipiteet. Työyhteisössään kaapissa elävä, järjestöihin kuulumaton haastateltava olisi voinut tuoda aineistoon uudenlaisia oivalluksia ja erisävyistä pohdintaa.

Mikäli haastateltujen ikäjakauma olisi ollut suurempi kuin 35–45, olisivat vastaukset ja haastattelut voineet erota toisistaan suurestikin. Vanhempi henkilö on kokenut elämänsä aikana monenlaista suhtautumista yhteiskunnassa kun taas nuorempi henkilö voi nähdä asiat hyvin erilaisessa valossa. Myös elämäntilanteet olisivat todennäköisesti monimuotoisempia, mikäli ikähaarukka olisi ollut laajempi. Tutkimusaiheen ja – kysymysten rajaus oli melko helppo tehdä ja mielestämme onnistuimme siinä hyvin. Rajaus oli sopivan tiivis, eikä haastatteluista noussut tutkimusaineisto paisunut liian suureksi. Seurakuntalaisten osuus kuitenkin nousi ajateltua suuremmaksi ja tärkeämmäksi, vaikka alun perin aioimme jättää sen tutkimuksen ulkopuolelle. Kaiken kaikkiaan koimme saaneemme hyvää ja riittävää aineistoa teemoista, joita halusimme selvittää. Aineisto oli onnistunutta ja informatiivista.

Tutkimuksen tekeminen on kasvattanut meitä sekä ammattilaisina että ihmisinä. Eri osapuolien näkemysten pohtiminen opinnäytetyöprosessin aikana on vähentänyt mustavalkoisuutta omassa ajattelussa ja laajentanut ymmärrystä kaiken-

laisia mielipiteitä kohtaan. Ihmisillä on erilaisia mielipiteitä ja arvot ovat jokaiselle tosia. Opinnäytetyöprosessi on antanut valmiuksia tieteellisen tekstin tuottamiseen ja vahvistanut omaan asiantuntijuuteen luottamista. Haastattelut antoivat lisää kokemusta ihmisten kohtaamisesta ja kuuntelemisesta sekä tutkijana ja ammattilaisena esiintymisestä.

Vaikkemme prosessin varrella kokeneet joutuvamme jättämään ulkopuolelle mitään alkuperäisiä ajatuksia, on kuitenkin monia tutkimusaiheita kirkon, seksuaalisen suuntautumisen sekä sukupuolisuuden yhteisellä saralla, joita voisi vielä tutkia. Tällaisia aiheita olisivat muun muassa seksuaalivähemmistöihin kuuluvien kirkon alan opiskelijoiden kokemuksia, sukupuolivähemmistöön kuuluvien, eli transgendereiden, transsukupuolisten, transvestiittien ja intersukupuolisten, (Jämsä 2008, 34) kokemuksia kirkosta. Myös sukupuolivähemmistöön kuuluvien kirkon työntekijöiden kokemuksia työelämästä olisi mielestämme tarpeellista tutkia. Olisi myös mielenkiintoista tietää, millä tavoin homoseksuaalit työntekijät Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa jakautuvat maantieteellisesti ja erikoisiin seurakuntiin.

9 LÄHTEET

- A2 Teema: Homoilta. Suomi 2010. Toimittaja Taina Kanerva. Tuottaja Reeta Kivihalme. Esitetty 12.10.2010 YLE TV2.
- Aamulehti 2011. Seksuaaliterapeutti tyrmää ”homojen eheyttämisen”. 13.9. Viitattu 14.9.2011.
[http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194696524026/artikkeli/seksuaaliterapeutti+tyrmaa+homojen+eheyttämisen+.html](http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194696524026/artikkeli/seksuaaliterapeutti+tyrmaa+homojen+eheyttamisen+.html)
- Alastalo, Simo 2010. Aamulehti: Homoliitot jakavat kansan kahtia. Viitattu 2.10.2011. <http://www.kotimaa24.fi/uutiset/kotimaa/630-aamulehti-homoliitot-jakavat-kansan-kahtia>
- Aldrich, Robert 2006. Homojen ja lesbojen historia. Teoksessa Robert Aldrich (toim.) Rakkaus samaan sukupuoleen. Homoseksuaalisuuden historia. Helsinki: Multikustannus.
- Arcus Finland 2011. viitattu 16.5.2011 <http://www.arcusfinland.net/>
- Aslan ry. Raamattu ja homoseksuaalisuus. Viitattu 14.8.2011.
<http://www.aslan.fi/archives/98>
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Heikkinen, Teppo 2002. Homomiehet heteronormatiivisesti rajatuilla työpaikoilla ja työyhteisöissä. Teoksessa Jukka Lehtonen (toim.) Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt työelämässä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Raportteja 269.
- Heinimäki, Jaakko & Järveläinen, Petri 2005. Theo. Oikein väärin. Lukion uskonto osa 3. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Hekma, Gert 2006. Homojen maailma vuodesta 1980 nykypäivään. Teoksessa Robert Aldrich (toim.) Rakkaus samaan sukupuoleen. Homoseksuaalisuuden historia. Helsinki: Multikustannus, 333–363.
- Helsingin sanomat 22.3.2011. Arkkipiispa arvostelee kristillistä Älä alistu! –kampanjaa. Viitattu 14.9.2011.
<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Arkkipiispa+arvostelee+kristillist%C3%A4+%C3%84l%C3%A4+alistu+-kampanjaa/1135264819770>

- Heseta 2010. Viitattu 6.10.2011. <http://www.heseta.fi/heseta/>
- Hiltunen, Rainer 2002. Työsyöjinnän kielto Suomen ja Euroopan unionin lain-säädännössä. Teoksessa Jukka Lehtonen (toim.) Seksuaali- ja su-kupuolivähemmistöt työelämässä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Raportteja 269.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastatte-lun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Juvonen, Tuula 1997. Normatiivisen hyvän harhat. Teoksessa Jukka Lehtonen; Jussi Nissinen & Maria Socada (toim.) Hetero-olettamuksesta mo-ninaisuuteen. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Juvonen, Tuula 2002. Varjoelämää ja julkisia salaisuuksia. Tampere: Vastapai-no.
- Jämsä, Juha (toim.) 2008. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kirkkohallitus 2010. Kirkon tilastollinen vuosikirja 2009. Kirkkohallituksen erillis-julkaisuja. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kirkon tiedotuskeskus 2011. Kirkosta eronneiden määrä lähes kaksinkertaistui vuonna 2010. Kirkon tiedotuskeskuksen julkaisema uutinen 3.1.2011. Viitattu 26.8.2011. Saatavissa <http://evl.fi/uutiset>
- Kuula, Kari 2007. Eksegeetikasta hermeneutiikkaan. Teoksessa Antti Saarelma (toim.) Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa. Kirkon parisuhdelakiseminaari 2007 esityksiä. Kirkon tutkimuskes-kuksen julkaisuja 101. Jyväskylä: Gummerus, 9–32.
- Laki rekisteröidystä parisuhteesta 9.11.2001/950. Viitattu 18.5.2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010950>
- Lehto, Juhani E. & Kovero, Camilla 2010. Homoseksuaalisuus tieteen näkökul-masta ja miesten kertomana. Osuuskunta Lilith: Helsinki.
- Lehtonen, Jukka 1997. Seksuaalisuuden ja sukupuolen monimuotoisuus. Teok-sessa Jukka Lehtonen; Jussi Nissinen & Maria Socada (toim.) He-tero-olettamuksesta moninaisuuteen. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Lehtonen, Jukka 2006. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt Suomen kunnissa. Keinoja ja ideoita yhdenvertaisuuden tueksi. Tutkimukset ja selvi-tykset 8/06. Työministeriö. Helsinki: Oy Edita Ab.

- Lehtonen, Jukka 2007. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuteen liittyvä syrjintä. Teoksessa Outi Lepola & Susan Villa (toim.) *Syrjintä Suomessa 2006*. Ihmisoikeusliitto ry. Helsinki.
- Lehtonen, Jukka & Mustola, Kati 2004. Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus työssä – tutkimuksen tausta ja keskeiset käsitteet. Teoksessa Jukka Lehtonen & Kati Mustola (toim.) ”Eihän heterotkaan kerro...” *Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä. Tutkimukset ja selvitykset 2/04*. Työministeriö. Helsinki: Oy Edita Ab, 18–24.
- Lumikallio, Katrina 2011. Konversioideologiat Suomessa. Teoksessa Jorma Hentilä; Jussi Nissinen; Olli Stålström & Liisa Tuovinen (toim.) *Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus*. Gaudeamus Helsinki University Press, 283–301.
- Mustola, Kati 2006. Lyhyt homoseksuaalisuuden historiikki. Teoksessa Marja-Leena Parkkinen (toim.) *Ulos kaapista. Tositarinoita homoseksuaalisuuden kohtaamisesta*. Toinen painos. Helsinki: Like.
- Mustola, Kati & Vanhala, Anna 2004. Seksuaalivähemmistöjä koskevan kyselyn tuloksia. Teoksessa Jukka Lehtonen & Kati Mustola (toim.) ”Eihän heterotkaan kerro...” *Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä. Tutkimukset ja selvitykset 2/04*. Työministeriö. Helsinki: Oy Edita Ab, 30–57.
- Muuri, Teemu & Vähäsarja, Ossi 2010. Kipuulun paikka – Seksuaalivähemmistöön kuuluvien kristittyjen kokemukset Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään toimipaikka. Opinnäytetyö.
- Nissinen, Jussi 2011. Luottamuksen rakentuminen moninaisuutta kunnioittaen. Teoksessa Jorma Hentilä; Jussi Nissinen; Olli Stålström & Liisa Tuovinen (toim.) *Saanko olla totta? Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus*. Gaudeamus Helsinki University Press, 11–32.
- Nissinen, Martti 2003. Raamatun maailma ja sukupuolinen toiseus. Teoksessa Martti Nissinen & Liisa Tuovinen (toim.) *Synti vai siunaus 2003*. Helsinki: Kirjapaja Oy.

- Nissinen, Martti 2007. Sapatti on ihmistä varten. Teoksessa Antti Saarelma (toim.) Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa. Kirkon parisuhdelakiseminaari 2007. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 101. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Nuotta 2011a. Tiedote: Älä alistu! –kampanja näyttää sallitun keskustelun rajat. Viitattu 21.8.2011, <http://www.nuotta.com/ala-alistu/tiedote-ala-alistu-kampanja-nayttaa-sallitun-keskustelun-rajat>
- Nuotta 2011b. Älä alistu! –kampanja. Viitattu 10.8.2011. <http://www.nuotta.com/kampanja>
- Palo, Jorma & Palo, Leena-Maija 1999. Rakkaudesta seksiin. Porvoo: WSOY.
- Parisuhdelakityöryhmä 2009. Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen 14.9.2005 asettaman työryhmän mietintö. Suomen ev.-lut. Kirkon Keskushallinto Sarja B 2009:1. Hakapaino Oy.
- Penttinen, Arja 2009. Sateenkaarikansan elämän valintoja. Arcus-verkoston puheenvuoro. Teoksessa Antti Saarelma (toim.) Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seminaari parisuhdelaista 28.- 29.11.2007. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 105. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 74–86.
- Perustevaliokunta 2010. Perustevaliokunnan mietintö 4/2010 piispainkokouksen esityksestä 2/2010. Asianro 2003-01128. Viitattu 26.8.2011. <http://kappeli.evl.fi>
- Piispainkokous 2010. Parisuhdelain seuraukset kirkossa. Piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle 2010. Suomen ev.-lut. Kirkon Keskushallinto Sarja B 2010:1 Helsinki.
- Piispojen puheenvuoro 2008. Rakkauden lahja. Piispojen puheenvuoro perheestä, avioliitosta ja seksuaalisuudesta. Kirkon keskusrahasto ja Kotimaa Yhtiöt Oy / Kirjapaja. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Potila, Anna-Kaarina 2010. Kirkon alan työolobarometri 2009. Raportti kirkon työntekijöiden työoloista. Helsinki: Työturvallisuuskeskus.

- Puonti, Ari 2004. Homoseksuaalisuus – hämmennyksestä selkeyteen. Helsinki: Uusi tie.
- Puonti, Ari 2010. Suhteesta siunaukseen. Homoseksuaalisuus, terapeutinen sielunhoito ja Raamattu. Kustannus Oy Uusi Tie. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Rajaniemi, Katja 2011. Helsingin seudun Seta ry:n sosiaalityöntekijä. Henkilökohtainen tiedonanto 19.5.
- Rikoslaki 19.12.1889/39. Viitattu 15.3.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- Seta 2011. Tiedote: Yleisen avioliittolain kannattajia selkeästi enemmän kuin vastustajia. Viitattu 2.10.2011. <http://seta.fi/uutiset.php?aid=17600>
- Seta i.a. Viitattu 4.5.2011 <http://www.seta.fi/index.php?k=16215>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Raamatuntulkinta. Viitattu 11.11.2011.
<http://www.ev12.fi/sanasto/index.php/Raamatuntulkinta>
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Viitattu 15.3.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Särs, Ulf 2003. Yhteys-liike, kirkko ja homoseksuaalit. Teoksessa Martti Nissinen & Liisa Tuovinen (toim.) Synti vai siunaus. Helsinki: Kirjapaja Oy, 33–40.
- Truth Wins Out & Lambda Legal 2008. Ex-Gay and the Law. An educational Booklet written by Truth Wins Out & Lambda Legal. Viitattu 14.9.2011. http://www.truthwinsout.org/wp-content/uploads/2009/02/exgay_booklet1.pdf
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2010. Monimuotoisuus – työelämän mahdollisuus. Opas yhdenvertaisuuden edistämiseen ja syrjinnän torjumiseen työpaikalla. Viitattu 18.5.2011.
http://www.tem.fi/files/26219/Monimuotoisuusopas_suomi.pdf
- Työsopimuslaki 26.1.2001/55. Viitattu 15.3.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055>
- Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738. Viitattu 15.3.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Valve, Katri 2004. Arki ja kutsumus – seksuaalivähemmistöjen kokemuksia kirkon työyhteisöissä. Teoksessa Jukka Lehtonen & Kati Mustola (toim.) ”Eihän heterotkaan kerro...” Seksuaalisuuden ja sukupuolen rajankäyntiä työelämässä. Tutkimukset ja selvitykset 2/04. Työministeriö. Helsinki: Oy Edita Ab, 210–222.

Veijola, Timo 2001. Vanha Testamentti. Teoksessa Petri Luomanen (toim.) Teologia - johdatus tutkimukseen. Helsinki: Edita Oyj, 13–40.

Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21. Viitattu 9.3.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>

Yhteys-liike i.a. Raamattu ja homoseksuaalisuus. Viitattu 9.11.2011.

http://www.yhteys.org/raamattu_frame.html

LIITE 1: HAASTATTELURUNKO

Kerro itsestäsi.

Millaiseksi paikaksi koet (asuinpaikkasi) elää?

Millaista on olla osa työyhteisöä? (yleisesti sekä ajatellen homoseksuaalisuutta)

Tiedetäänkö työympäristössäsi seksuaalisesta suuntautumisestasi?

*työtoverit

*esimies

*asiakkaat

Kenelle voit puhua omasta yksityiselämästäsi? -> Entä kenelle voit jutella työyhteisössäsi?

Miten koet seksuaalisen identiteettisi vaikuttavan työidentiteettiisi ja työhösi?

Millaisen vastaanoton homoseksuaalisuutesi on saanut? Miten työympäristö on suhtautunut? Millaista palautetta olet saanut?

Millaisia kokemuksia kaapista ulostulot ovat olleet?

Millaisia vaikutuksia niillä on ollut?

Miten koet uskosi ja homoseksuaalisuutesi kohtaavan? (Millaiseksi koet uskon suhteen homoseksuaalisuuteen?)

Millä tavalla voit puhua parisuhdearjestasi työpaikalla?

Millä tavalla suhtautuminen/asenteet homoseksuaalisuutta sekä itseäsi kohtaan ovat muuttuneet ajan myötä työyhteisössä?

Miten nykytilanne työyhteisön suhtautumisessa homoseksuaalisuuteesi vastaa toivetilannettasi?

Haluaisitko vielä itse täydentää vastauksiasi tai kertoa jostakin, mitä emme kysyneet?